

JAN BUISMAN

Een geboren en getogen Schagenaar die, als enig zoon van een tuinder, een veelbewogen leven achter de rug heeft. Zijn jeugdideaal was om artiest te worden, maar in de twintiger en dertiger jaren was dit gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Toch heeft hij door de jaren heen zijn ideaal wel bereikt, vooral na de oorlogsjaren trok hij met een eigen gezelschap door het gehele land. Ook trad hij op in talrijke radioprogramma's als „De klok heit negen” onder Jan de Cler, bij Ger de Roos en z'n „Boertjes van Buuten”, en de roemruchte „Bonte Dinsdagavondtrein” en enkele malen in de hoorspelkern van de K.R.O. In z'n eigen gezelschap waren er artiesten die jarenlang bij hem werkten. Als baas was hij niet gemakkelijk omdat hij de hoogste eisen aan z'n programma en mensen stelde.

Treffend is wat de accordeoniste Lia Belmer dezer dagen in de Zaanse Courant schreef: „De fijnste tijd van mijn loopbaan was in het gezelschap van Maartje en Jan Buisman”.

In 1968 zette hij na 40 jaar toneel een streep onder zijn artiestenloopbaan en wijdde zich aan z'n tuincentrum dat hij tussentijds als één der allereerste in Nederland was begonnen. Maar de binding met de artiesten is steeds gebleven en als bestuurslid van de Amsterdamse Artiesten Reünie Club is hij nog midden in het leven. Tezamen met z'n gezin heeft hij 'n bedrijf opgebouwd dat in brede kring bekendheid heeft gekregen en waar hij nog dagelijks aanwezig is.

OP KLOMPEN DOOR SCHAGEN / JAN BUISMAN

OP KLOMPEN DOOR SCHAGEN

HUMOR-HISTORIE-MENSEN / DOOR JAN BUISMAN

„Op klompen door Schagen” is een boek waar ook niet-Schagenaars genoeg aan zullen beleven. Voor wel-Schagenaars en mensen uit de wijde omgeving een kostelijk bezit.

De historie van mensen en dingen gaat weer leven, vooral door de unieke foto's en waarheidsgetrouwe verhalen die Buisman heeft opgetekend. Het is geen droge opsomming geworden, integendeel, de humor spat uit al z'n verhalen, en dan raakt hij weer de gevoelige snaar maar alles op 'n manier die dit boek tot een kostbaar bezit maakt voor de historie van Schagen over de laatste halve eeuw. Dit boek leent zich dan ook uitstekend als geschenk voor vrienden en familie in den vreemde, welke nog verbonden zijn met Schagen en zijn wijde omgeving. De mensen en typen stappen zo uit de herinnering hun huiskamer binnen.

De uitgever.

JAN BUISMAN

Een geboren en getogen Schagenaar die, als enig zoon van een tuinder, een veelbewogen leven achter de rug heeft. Zijn jeugdideaal was om artiest te worden, maar in de twintiger en dertiger jaren was dit gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Toch heeft hij door de jaren heen zijn ideaal wel bereikt, vooral na de oorlogsjaren trok hij met een eigen gezelschap door het gehele land. Ook trad hij op in talrijke radioprogramma's als „De klok heit negen” onder Jan de Cler, bij Ger de Roos en z'n „Boertjes van Buuten”, en de roemruchte „Bonte Dinsdagsavondtrein” en enkele malen in de hoorspelkern van de K.R.O. In z'n eigen gezelschap waren er artiesten die jarenlang bij hem werkten. Als baas was hij niet gemakkelijk omdat hij de hoogste eisen aan z'n programma en mensen stelde.

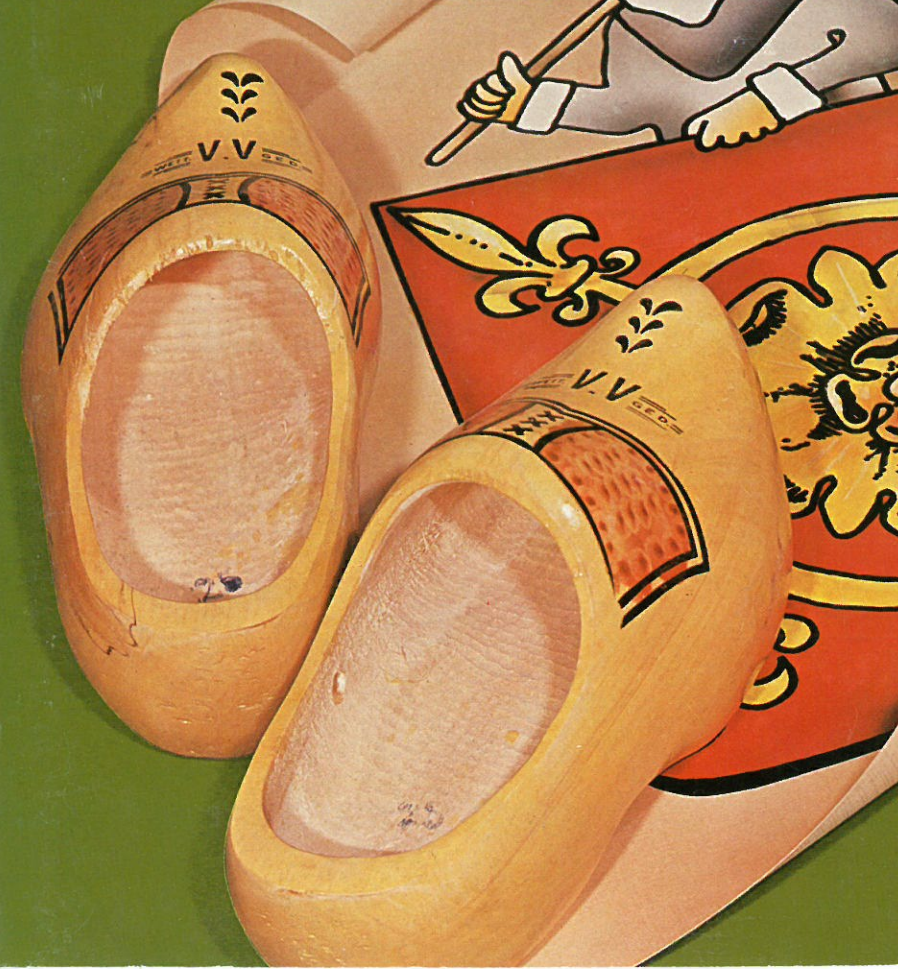
Treffend is wat de accordeoniste Lia Belmer dezer dagen in de Zaanse Courant schreef: „De fijnste tijd van mijn loopbaan was in het gezelschap van Maartje en Jan Buisman”.

In 1968 zette hij na 40 jaar toneel een streep onder zijn artiestenloopbaan en wijdde zich aan z'n tuincentrum dat hij tussentijds als één der allereerste in Nederland was begonnen. Maar de binding met de artiesten is steeds gebleven en als bestuurslid van de Amsterdamse Artiesten Reünie Club is hij nog midden in het leven. Tezamen met z'n gezin heeft hij 'n bedrijf opgebouwd dat in brede kring bekendheid heeft gekregen en waar hij nog dagelijks aanwezig is.

OP KLOMPEN DOOR SCHAGEN / JAN BUISMAN

OP KLOMPEN DOOR SCHAGEN

HUMOR-HISTORIE-MENSEN

**Op klompen
door schagen** door
jan buisman

Opgedragen aan Jeroen en Irene Korbee.

Vormgeving en druk:
Drukkerij Plukker b.v. - Schagen
Omslag: Han Rijksbaron
Foto's: Niestadt
Uitgave: Plukker - Schagen

Voorwoord

Het kon niet uitblijven. De artikelenserie in „Onze Krant” vroeg om een uitgave in boekvorm. En ik ben blij, dat de heer Buisman mij vroeg een voorwoord te schrijven.

Ik bezit 4 boeken over Schagen:

1. K. Holtrop: „Schagen in oorlogstijd” (foto's Niestad);
2. Mr. dr. J. Bregman: „Schagen door de eeuwen heen”;
3. P. Dekker: „Schagen in oude ansichten”;
4. G. Pater: „Kent u ze nog - de Schagenaars”.

Dit boek is een waardige aanvulling op dit alles. Totaal anders van opzet; totaal anders van inhoud. Uit alles blijkt, dat de auteur van huis uit artiest is. Een smeuiġ verhaal, vol volkse humor. Verteld door iemand, die zijn stad liefheeft, de veranderingen begrijpt en aanvaardt, maar er niet altijd gelukkig mee is. Buisman heeft echt geleefd in Schagen. Vaak heeft hij zelf een rol gespeeld in zijn sterke verhalen. Grote aandacht schenkt deze artiest natuurlijk aan het toneel, het cabaret, het circus, de kermis, kortom het uitgaansleven in deze — ook vroeger — zeer levendige centrumplaats. Je wordt getroffen door zijn sterke geheugen, zijn milde spot en zelfspot. Hij heeft vaak een kritisch woord, maar kwetst niet. Uit alles blijkt zijn grote liefde voor de mens. De mensen in Schagen, die men vroeger vaak beter kende door de bijnaam dan bij de eigen naam.

„Op klompen door Schagen” is een boek, dat u met genoegen zult lezen en dat met vele foto's verlicht een stuk geschiedenis van Schagen heeft vastgelegd.

Ik ben blij, dat de heer Buisman deze taak op zich heeft genomen. Hij is geslaagd en beleefde er, zoals uit alles blijkt, zelf de grootste voldoening aan.

H. de Wilde,
burgemeester van Schagen

Inhoud:

Hoofdstuk	Pag.
1 De Nieuwstraat	7
2 Een rondje om de Nes	11
3 Over een dubbele moord en de bioscoop	17
4 De Schager kermis en het cabaret Jac. Prins	22
5 De brand van 't Noordhollands koffiehuis	27
6 Laten we ze niet vergeten	32
7 De vloekbaan	38
8 Dorpsfiguren sterven uit	44
9 Gert van „'t kleine spoortje”	49
10 Handel en wandel rond de Nieuwstraat	54
11 De Molenstraat	60
12 Over koetjes en kalfjes, zere plekkies en zalfies	65
13 Rond de oude herberg	71
14 Een oude schoolfoto	77
15 De Ceres en Daan Pool	84
16 Een middag zonder klompen als besluit	89

De Nieuwstraat

HOOFDSTUK 1

„Waarom men zo nodig de Nieuwstraat in Anton Mauvestraat moest veranderen, is voor mij nog altijd een raadsel. Ik geloof dat wij op dat moment nog te weinig Schagenaars in de gemeenteraad hadden om deze naam te verdedigen”.

Natuurlijk kan men dit de inwoners van Schagen niet kwalijk nemen, want wie van ons kent nog de Nieuwstraat zoals die vroeger was. En nu zal ik direct de pas maar afsnijden aan mensen, die gaan zeggen: „Toen wij nog jong waren, mochten wij 's avonds nooit door de Nieuwstraat”. Allemaal onzin. Mijn moeder mocht toen ze nog jong was nooit langs het matrozen-café van Plevier op de Gracht. En heeft op de Gracht niet de dubbele moord afgespeeld van Klaas Boes, en dan de veldslagen in de Ceres, waarmee ik wil zeggen, dat men niet op de Nieuwstraat moet neerzien omdat het nu eenmaal een volksbuurt was.

Men moet ook de tijd niet vergeten van een halve eeuw terug, toen waren de omstandigheden voor arme mensen anders dan nu. Als er 's winters geen werk was, werd je als kind met een kist sinaas-appels na school er op uitgestuurd, om een paar stuivers thuis te brengen. Of je moest naar de kerk om een gulden of daalder steun. Ik zal in het café van Dikke Marie wat een brieven geschreven hebben om St. Vincentiusbrood en een daalder van de een of andere kerk. Want de meeste mensen konden lezen noch schrijven. En als dan zo'n brief succes had, kreeg ik een doosje Vlagsigaretten van zeven en halve cent. Eenmaal heeft een kerke-meester mij gevraagd of ik niks anders te doen had dan bedelbrieven te schrijven voor die „lui” uit „die straat”.

Alle brieven hadden natuurlijk hetzelfde hand-

schrift. Zo was men er achtergekomen. Trouwens die kerkmeesters van vroeger waren dikwijls niet zo lekker voor een arm mens. Arm en slecht lagen vroeger volgens velen maar een klein stukje van elkander. Ik vergeet nooit het beslist ware verhaal van een weduwvrouw, die op het jurkje van haar dochtertje een stukje band had genaaid met een rijtje eendjes erop. En dat er een van de kerke-meesters 's avonds kwam vertellen, dat ze vijftig cent minder in de week kreeg, omdat haar dochtertje er zo „opzichtig” bij liep.

Waarmee ik alleen maar wil zeggen dat men niet moest praten over die ordinaire Nieuwstraat, want daar was niks van aan; het was een volksbuurt. Een volksbuurt met een vaste woonkern, soms wat ruw, maar in wezen met een hart van goud. En op die paar honderd meter vond je een schat van roepnamen als Hokkebil - Kees Pruim - want je kon vragen waar Jan Pegano woonde en dan wist men het nauwelijks, maar vroeg je naar Lombock, dan wist iedereen het. En dat was hetzelfde met Klaas Tiet - Joden Jozef - Koen de Wonderdokter - Roze Marie de Bunzing en vele anderen. Want een roepnaam kreeg je soms zomaar door een of ander voorval.

Dit komt nog wel voor, want een dezer dagen hoorde ik dat in onze omgeving een toch gewaardeerd raadslid, alleen omdat hij op de bres stond voor een openbare waterplaats op een bepaald punt, nog steeds Jan Pis wordt genoemd alleen 's zondags noemen ze hem Jan Plas.

De Nieuwstraat was twee logementen rijk en een café n.l. „De Goede Verwachting” en „Het Zwaantje” resp. van de families Brantenaar en

De oude Nieuwstraat zoals vele Schagenaars hem nog wel kennen. De klinkerbestrating, de diepe panden, de grote gezinnen. Achteraan het bruggetje wat de Nieuwstraat via het Rapenpad verbond.

Links voor Toon Brantenaar van logement „De Goede Verwachting”. Achteraan hangt het bord aan Bakkerij Wit „Wat kan een sterfelijk mensch”, enz. Wijdbeens bij de brug Toon de Jongh.

Boon, later Fijnheer. In het café woonden Jan en Marie Jonkman. Op de logementen had men veel marskramers of kassieskerels zoals men dat noemde, maar ook rondtrekkende ambachtslieden als koperslagers, stoelenmatters, scharensliepen, brillenventers enz.

Blikkie bijv. was een blik- en koperslager, die dagelijks de boer op trok en ook jaren lang als back in de voetbalvereniging Sparta heeft gespeeld; samen met Piet Brantenaar, die de Brandneus werd genoemd. En Ackes Wind stond jaren lang in het doel. Wel een bewijs dat men best met de mensen uit de Nieuwstraat op kon schieten. Ook in Sparta speelde Roebel die ook uit de Nieuwstraat kwam.

Op de logementen had je ook de mensen die met garen en band, pietenkammen enz. de boer optrokken, dat waren meest wisselende mensen, die van logement naar logement trokken. Joden-Jozef was een geziene figuur, altoos keurig in de kleren. Helder overhemd en een vouw in zijn broek gelijk een mes. Het koper van zijn kist blonk als goud in de zon. Hij was in Schagen achtergebleven van de kermis. Hij was n.l. een boniseur bij de stoomcarrousel van Wolff. Een boniseur is iemand, die in rok gestoken, met hoge hoed en streepjespantalon en een rottinkje het publiek binnen de carrousel moest trekken met zijn Keizer-Wilhelm-snor (een tikje vet in de puntjes).

Een prachtfiguur en een evenzo mens. Jaren later is hij nog in „Avondrust” opgenomen tot . . . hij op hoge leeftijd door de Duitsers is weggehaald en nooit is weergezien. Hij leefde of was getrouwd met Jeanet, die ook met handel liep, maar overal een paar centen ving en haar vaste wijk in Schagen had. Ze noemde het zelf „schooien”. Bij haar thuis kon je van de vloer eten, haar koper glom als een spiegel. En je had niet bang te zijn dat je één cent aan haar te kort zou komen. En als Jeanet bijv. bij Schmalz een bed bestelde, dan was het

er binnen een uur in huis. Ook had ze een knappe dochter Fietje die getrouwd is aan een chef-kellner van een groot Amsterdams hotel Herr Knopf. Die bruiloft zal ik nooit vergeten. De hele Nieuwstraat vol lampions en kaarsen, een erepoort bij „Het Vosje”, het draaiorgel van Arie Grootes en de koets van Boontjes. Nee, een sprookje gelijk. Ik laat nu de naam Boontjes vallen. Cor en Janko Boontjes waren voor de Nieuwstraat een levensbelang. Aan de linkerkant waren de stallen voor stalhouderij, de hooihandel en aan- en afvoer van koeien van de donderdagse markt. 's Nachts moesten mijn vader, Piet Stam en Simon Buis na de laatste trein, de veetrein, de koeien losdrijven van de oude veelading naar de stallen in de Nieuwstraat. De melk ging voor een paar centen naar de logementen of de bewoners.

Cor Boontjes ging later op auto's over. Ik zie nog de ouwe „Spijker” staan in de stal, waar ik m'n vader moest helpen met hooipersen in balen, alles met de hand. Bij Boontjes was ook een dorpsfiguur in de persoon van Willem Kiezeling. Ik heb hem nooit anders gekend, dat hij sliep op de hooizolder of buiten bij de mestfaalt. Ik geloof wel dat menig fraai geveltje in Schiedam door hem is betaald . . . Nu hoor ik al zeggen „zie je wel dat de Nieuwstraat een luguber straatje was”. Geloof me, in het Schagen van nu lusten ze hun borreltje ook nog wel, maar de Nieuwstraat bestaat niet meer. Trouwens in de Nieuwstraat zijn degelijke mensen geboren, die door hard werken zich maatschappelijk omhoog gewerkt hebben zoals de Plukkers, de Russen en ga zo maar door.

De rebus in ons tuin-centrum is een getrouwe copie van het uithangbord van bakker Wit, later Rus:

„Wat kan een sterfelijk mensch op aarde beter wenschen als koorn op het veld en brood voor alle menschen”.

De Nieuwstraat was ook sterk koningsgezind. Tijdens het bezoek van de koningin-moeder aan de grote landbouw-tentoonstelling, kon geen straat tippen aan de versiering van de Nieuwstraat. Bij Het Vosje een machtige erepoort, bij het brugje een fraaie boog en de hele straat met slingers versierd, het pierement van Arie Grootes en een zee van versiering langs raam- en deurposten.

Ook had deze straat haar eigen „Koningin”. Als kind zag je het tragische daar niet van in. Het was een vrouwtje die papierbloemen knipte en deze in haar tuin en vensterbank plaatste. Als wij dan ons petje voor haar afnamen, boog ze als een koningin.

De handel was de levensader van de Nieuwstraat. De Blokkers met vodden, Swiers dito, Leen en Janus Wind in hooikampnetten, Toon de Jong fruit met „een plekkie”, Bregman de brillenkoopman, Dirk Tames met lammeren- en konijnenhuiden, Ap van Scheyen met de tompoezen, wat hij er nog bij vertelde, zal ik liever niet melden.

En dan niet te vergeten Arie Snaas op de kermis met een borreltje van een cent (kleurtjeswater). Snaas schudde altijd steeds van nee en zijn vrouw met donker boezel voor steeds van ja. Als je dan om een borreltje vroeg, schudde Snaas van nee en zijn vrouw van ja.

Je had er Bertus Quax die alle marktstallen van de donderdagse markt verzorgde, Piet Vries de uitvinder en klokkesmid, malle Jan die bij de intrede van de onbewaakte overwegen de Spoorwegen het advies gaf de spoorbomen vast te lassen aan de locomotief, want als dan de trein bij de Nesdijk aankwam waren de bomen dicht.

Humor en zelfspot waren schering en inslag. Ik heb daar kinderen zien opgroeien onder arme omstandigheden, wat later bonken van kerels waren. Nu is er alle zorg. Thermometers voor badwater, enz. Vroeger deed men ze in een teiltje en als de baby rood werd, was het water te warm, werd het

blauw, dan was het te koud. Je zou nog lang door kunnen gaan met namen als kromme Siemen, de waarzegster, Daatje met d'r ene oog, de advocaat, zwarte Jan en ga maar zo door.

Maar voor alles, de verhalen over deze „beruchte” buurt zijn overdreven, het was een volksbuurt, zoals ik eerder al schreef. Wel eens wat ruw, maar aanranding of doodslag zoals tegenwoordig kwam daar niet voor.

Jaren terug schreef ik al, toen men de naam wilde veranderen in Anton Mauvestraat „*Handen af van de Nieuwstraat*”, en daar blijf ik bij.

Een rondje om de Nes

HOOFDSTUK 2

Nes aan het einde van het Spaanse Stuk.

Jan's avonturen met Antje en Cornelia Blom

Ongetwijfeld kent iedere Schagenaar de smederij van Chris van Lint op het Noord. En wellicht elke nieuwe inwoner ook het kunstige uithangbord dat boven de deur hangt. Generaties lang waren de Van Linten grof-, hoof- en kachelsmid, zoals dat vroeger genoemd werd.

Als men het uithangbord goed bekijkt, zou de naam edelsmid beter passen. Ikzelf heb Chris' vader Manus nog meegemaakt in zijn rood-baaien hemd achter het vuur. Dat vuur had voor ons jon-

Het kunstig met vakmanschap gesmede sierbord dat de smederij van Van Lint op het Noord aanduidt.

gens altijd een grote aantrekkingskracht, evenals de van het gloeiende ijzer spattende vonken of de geur van het paarden-beslaan in de travalje.

Ook Manus' vader was in hetzelfde huis al smid. Mijn vader vertelde dat deze een sprekende kraai had en als de jongens lastig waren, een emmer water los in de hand. „Een poestig kereltje”, zou mijn vader zeggen.

Om de hoek, wat nu de Beethovenlaan is, was het Nespada, ongeveer parallel met de Jan Steenstraat tot het spoor en dan een landpad naar de Nes.

In het slootje van het Nespada gingen we vaak „sallemanders” vangen of hielden er een wedstrijd in het „ver-piesen” in de sloot. Er was van dat mooie doppieskroos, dus konden we de resultaten gemakkelijk zien. Alleen toen een paar buurmeisjes meededen was de lol er af. Die spoten over de hele sloot heen.

Chris van Lint nog bezig met z'n hobby anno 1977 in de oude smederij.

Profeet

Je had er ook de volkstuintjes van het weeshuis en de „zwarte boet” van Piet Slotemaker waar de koeien in stonden. Voor alle koeien van Piet hadden we een naam (Piet kocht altijd koeien van 70-80 gulden per stuk, dus altijd kneusjes). Maar volgens Piet monsterbeestjes. Een koe noemden we dan 5 voor 3, omdat zijn horens ongeveer die tijd aangaven. Er was ook een koe, die wat met zijn poot trok en dat was Piet Henneman, die hetzelfde had.

En rooie Chris, zijn huishoudster, een koe van dezelfde kleur. Piet voelde zichzelf een profeet en als hij dan zijn vinger in de lengte van zijn neus legde, citeerde hij de wijsheden van de Schager Courant van Kroes of Den Dré uit Ulvenhout. Volgens Piet zou de wereld vergaan. Iets wat kennelijk een vijftig jaar alweer is uitgesteld.

Als jongen ging ik vaak voor een „nachie” naar mijn grootouders die op de Nes woonden langs dat Nespada dat uitkwam bij het huisje van vieren. Arie Schram woonde daar, de beheerder van onze vuilnisbelt. Nu het enige gebergte in Waldervaart. Arie was een gezellig mannetje met een goede handelsgeest. Wat anderen wegsmeten, daar zag hij nog een goede verdienste in.

Langs de oude kaasfabriek ging ik dan naar de Nes. In een klein huisje woonde daar dan Cornelia Smit, een oude vrijster met een houten been gelijk een kaper-kapitein. Costiaan Bijpost was daar jaren over huis. Op een dag stonden Bijpost en Cornelia samen in de tuin. Hij was aan het spitten en zij maakte met haar houten been allemaal gaatjes in de grond. Ik vergeet nooit wat ik toen dacht: hé, dat is wel gemakkelijk bij het aardappelen poten

Daar vlakbij woonde Jan de Wit, het volmaakte

type van de Noordhollandse boer. Eeuwig en altijd met zijn zinnen pet.

Veertig jaar lang heb ik op het toneel gestaan met een pet van Jan de Wit. Ik heb deze steeds als een herinnering bewaard.

Jan de Wit het volmaakte type van een Noordhollandse boer.

Brugman

Zo kwam ik dan op H 7, waar mijn grootouders woonden. Daarnaast stond een huisje dat de locomotief genoemd werd omdat de schoorsteen voor het huis stond.

Aan de andere kant woonden Jaap en Antje Blom met hun dochter Cornelia.

Mijn grootvader heette Brugman en hij kon ook zo praten. Als ik dan gearriveerd was, liep mijn grootmoeder eerst naar de klerenlijn en hing een groot wit laken op als teken aan het Noord dat ik goed aangekomen was. Aan het Noord werd het witte laken dat mijn moeder opgehangen had, dan weggehaald. Dat kon toen nog.

Opa had zijn tuin daar waar nu ons tuincentrum is en handelde in zaden en groenteplanten. Donderdags stond hij op de markt bij Ph. Roobol (nu Nutsspaarbank).

Op de stoep naast Breed de touwslager en Arie van Twuyver met zijn sigaren en loten. Arie heb ik altijd vergeleken met Han Hollander, rad van tong als hij was. Als afslager op boelhuizen praatte hij de dingen zo aan, dat je het zonde vond om het niet te kopen. Wat niet verkoopbaar was, duwde hij Arie Schoorl (de burgemeester van 't Noord) in handen, maar gunde Arie ook wel zijn „koopie”.

In het Ceres zie ik Arie nog staan met een oude waterpo met een bles. Hij riep: hier mag alleen Janet op bieden, want die ken ik goed en het is precies haar maat. Ook durfde hij op een veiling van huis of land tegen Dikke Dirk Keet te zeggen: jij bent wel een ja-knikker, maar gelukkig was die persoon achter je eerder. Niemand gunde Dikke Dirk een kans en er was er altijd wel één die het bod overnam. Dikke Dirk was een huisjesmelker en een geldwolf die menige arme drommel tot de laatste cent uitwong. Alle dagen zwom het gevaarte in De Wiel en als je hem dan zag dobberen met die dikke b buik dan zou je het liefst een steen op

die vetklomp gemikt hebben. Ik weet wel, dat dit heel onvriendelijk is, maar laat iemand maar zeggen, dat het anders was. Hij woonde, waar nu Bremer zijn kapsalon heeft.

Maar terug naar de Nes. Net als alle kleinkinderen werd ik ook door mijn grootouders verwend. Ik had een grootmoeder uit duizenden. Het rook er altijd zo heerlijk naar eigengebakken brood en wat was lekkerder dan een snee warm tarwebrood met boter en suiker. En van de deegresten na het bakken van de haardkoeken mocht ik zwaantjes en eendjes maken.

Dan was er het klokje met de speeldoos, de grote blikken stoof waar grootvader en ik onze voeten warmden. Het rook altijd heerlijk als hij zijn pijp aanstak aan de briket uit de stoof.

Hij vertelde verhaaltjes over Jan Nagel, een arme roestige spijker die toch maar onmisbaar was toen de timmerman een spijker te kort kwam, in die nieuwe deftige deur. In verhaaltjes was hij een grootmeester, vooral bij schemeravonden met alleen het koffielichtje met het rode glaasje met de witte ster erin aan. Dan kwamen bakker Breebaart en bakker Straat en kreeg je een koekbiscuit.

Ik vraag me wel eens af, of de dagen vroeger soms langer duurden. Dat zal wel niet, want 24 uur blijft 24 uur, maar nu vliegen de dagen om.

Soms kwam iemand om zaad of wilde zijn rekening betalen. Zo kwam op een avond Piet Dekker een rekening van veertig cent voldoen. Hij had beslist niet het buskruit uitgevonden, maar toen mijn grootvader de sigaren op tafel zette en zei „Piet, als je roken wil . . .”

Graag, zei Piet en stak alle sigaren in zijn binnenzak. Later hebben we daar vreselijk om gelachen. Andere avonden vertelde grootvader de verhalen als hij met de tuinzaadzak de boer op was geweest. Bijv. eerst met de tram naar Van Ewijcksluis, met het bootje van Bais naar Wieringen en dan verder lopend over het eiland.

Antje en Cornelia

Maar het meest hebben grootvader en ik gelachen om Antje en Cornelia Blom. Vergeef me dat ik het ga beschrijven maar ik kwets niemand daar meer mee daar de gehele tak uitgestorven is. Maar velen zullen zich hen nog herinneren.

Antje was getrouwd aan Jaap Blom en dat is hij aan de weet gekomen.

Als hij thuis kwam moest hij driemaal van klompen verwisselen eer hij de keuken in mocht. Buitenklompen in de hos, dan een versleten paar voor de gang, met een gescheurde linker en een vreemde rechter naar de bakkamer waar zijn sloffen stonden. Sloffen, die vermoedelijk nog door Floris V gebruikt waren toen deze in Aartswoud te gast was. Ze waren ongelooflijk zuinig. U gelooft me misschien niet maar Jaap moest van zijn eigen grauwe erwten stelen om aan een onsje tabak te komen.

Als hij de winteraardappelen in Schagen rondbracht moest Cornelia incasseren. Om het geld hoefden ze het niet te doen. Ze droegen kleren van het type zoals je nu nog speculaaspoppen ziet dragen. Jaap's kiel bestond uit verstelling op verstelling. Meesterlijk met kleine steekjes bewerkt. Ze waren dus niet slordig maar uitgesleten schoon. Zondags gingen de knoopjesschoenen aan en dan al liftende ging het kerkwaarts. Jan de Wit en Sjerps waren de vaste vervoerders.

Cornelia heeft nooit verkering gehad, slechts Piet Baars de schilder heeft het eens geprobeerd maar die werd afgewezen omdat hij vies deed. Want hij wilde Cornelia een zontje geven.

In 1939 kwam Jaap geheel onverwacht te overlijden en nadien hadden ze geheel geen rust meer. Zou „pappie” zoals ze Jaap na zijn hemelvaart noemden niet ergens nog wat geld verborgen heb-

ben, zou hij geen borg gesproken hebben hier of daar? Ze zeurden daarover bij de buurt en kwamen ook bij grootvader. Die spotvogel zei, dat moet je Jan vragen, want die heeft een heel bijzondere gave (ik was al zo'n beetje aan het toneel). Mijn grootvader vertelde het mij en ik zou er die avond op af. Het was ergens zo belachelijk eenvoudig. We hadden een vierkant bord gemaakt met 26 vakjes van a tot z, met in het hart een driepotig kruis van wit karton. Ik ging er op af en kreeg eerst een kopje thee nog slapper dan een lege band. Daar kwam de aap uit de mouw. Of ik met „pappie” spreken kon, want ze wilden hem nog wat vragen.

Ik vroeg of ze de lamp wat lager wilden draaien en of ze elk een uiteinde van het kruis op hun vinger wilden houden boven het bord. Ik hield de derde arm evenzo. „Vraagt u maar”.

Antje: „Heb je nog geld uitgeleend, pappie?” De speld trilde natuurlijk.

Ik zei met holle stem: „Nee, aan niemand”. Cornelia zei tegen haar moeder: „Jan zweet er helemaal van”. Waar ze gelijk in had.

De tweede vraag luidde of hij ergens geld verborgen had. Weer trilde de speld en ik weer, hol: „Geen stuiver”.

Toen sprong het duiveltje in me. Ik zei: „Hij wil nog wat zeggen. Houd je vingers stil”. Ik zei: „Luister goed. Jullie mogen nooit mijn fiets verkopen. Hang hem in de hanebalken. Als hij daar weggehaald wordt zal er ongeluk over het huis komen”. Ik vertelde maar dat ik zware hoofdpijn had en vertrok.

Die fiets heeft altijd hoog in de hanebalken gehangen. Zelfs in de oorlog toen een fiets alles was mocht hij niet naar beneden. Dat alles is mijn schuld geweest maar met hun wantrouwen hadden ze ook niet beter verdiend. Ik wed dat Jaap ook stiekum achter de wolken heeft staan lachen.

Zulke mensen moesten ook wel de dupe worden van een handige jongen. Die kwam op een gegeven moment en verdween met de centen.

Bij grootvader mocht ik altijd in de voorkamer slapen in de prachtige karmijnrode bedstee. 's Morgens om vijf uur hoorde ik Jan Wal op zijn klompen naar Grootes te werk gaan. Om zeven uur ging ik mee met de handkar naar Schagen.

Halfslag paardepadje langs de molen van Fok (Schermer) naar de Hoep. Waar nu het tuincentrum staat, was een kaal stuk land met een kaal schuurtje achter een rij huizen, nu plantsoen. Je kunt je haast niet voorstellen dat naast het hek twee café's en zes woonhuizen stonden met daarbij een grote stal van de vader van Nic. Groot. De tuin was een stuk land waar altijd een roodborstje zat te wachten op grootvader, hem met zijn kraal-oogjes aankeek en bij het broodeten op de drempel meeat. Het Septemberbombardement op de munitietrein was de oorzaak dat al deze huizen verdwenen en ons tuincentrum aan de weg is komen te liggen. Van de Hoep ging ik Noordwaarts, waar mijn moeder het laken weer ophing als teken dat ik veilig aangekomen was.

Gert had een jaar of twaalf een huishoudster, Ma Potlood. Niet mooi, maar een barre best voor de huishouding. Zoals ik al zei, ze was verre van knap, want als je ma goed aankeek was het net een goudreinet in mei. Het was er een die de broek aanhad en hield. Gert was een goeie veertiger en hem beviel het zo, het ging best. Hij ging kolven en bezocht de soos. Als ie thuis kwam was ma al onder zeil. Niet dat hij niet „wijfig” was. Hij ging ook wel eens alleen op pad.

Er werd puur bai bouwd de leste toid en de nieuwe mensen wisten niet beter, of Gert en Ma waren trouwd.

Nou was Gert lest naar Amsterdam weest en had daar puur tegen de kar schopt. Hij was in een buurt beland afain je begroip wel.

Maar van de week komt er een grote Mercedes het erf opraie, Gert was net op de dars, en de kerel die eruit stapte zei: Jou most ik effies hewwe. Gert keek de borst es an. Leren jassie en allegaar ringen an zijn voorwielandraiving en docht wat moet die.

Kijk, zei de kerel, hier heb je een foto, dat je voor de ramen sta te kijken, hier heb je een foto, dat je net je bovenbroek over mijn stoel leg. En hier heb je een foto dat je in de armen van mijn vrouw leg in mijn ledikant.

Gert krabbelde eens achter de oren en zei: „Dan wil ik er daar twee, van daar drie en van die ientje”

Over een dubbele moord en de bioscoop

HOOFDSTUK 3

Over een dubbele moord, de bioscoop en Jan als postbode

Ik had niet durven denken dat op deze stukjes zoveel reacties zouden komen. Prettig zijn de velen die zich het geschrevene nog weten te herinneren, of het verhaal in zijn geheel waarderen. (Ik schrijf ze dan ook als terugblik op mijn eigen tijd en wil niet in één al te droge opsomming vervallen).

Vooraf het stuk over de Nieuwstraat heeft veel tongen losgemaakt. Ook wat kritiek, want er zijn toch mensen die het maar een luguber straatje vonden. Het is natuurlijk hun goed recht om het niet met mij eens te zijn. Maar dat recht heb ik ook.

„Kouwe kak”

Die mij daarover aanviel heb ik geantwoord dat Schagen ook voor een deel „kouwe kak” bezat. Want buiten de „straat” waren er die zich heel wat verbeeldden, maar ook rammelden van de armoe. Wat geen schande is. (Ik ben zelf wel eens zo arm geweest dat ik mijn kachel moest verkopen om aan kolen te komen, om het maar duidelijk uit te drukken).

Het heeft geen zin om namen te noemen, maar een hotelhouder op de Markt is ergens de dupe geworden van zijn goedheid. Hij leende geld aan mensen die voor de donderdagse markt geen wisselgeld in het laatje hadden voor koop en verkoop. En die woonden niet in de Nieuwstraat.

Net zo goed als iemand zei: „Maar met dat stukje

bedoel je zeker De Bochel?” Wie ik bedoel is duidelijk, want zijn naam stond erbij en wees voor de rest blij dat je zelf geen bochel hebt.

Maar genoeg, we waren gebleven op de Schager kermis en gaan langs de lage kant van de Gracht terug. Vanaf de Nutsspaarbank, vroeger hotel 't Centrum, waar Henry ter Hall in zijn prille begin nog is opgetreden, langs meester Visser, het Noordhollands Koffiehuis en Jaap de Haan kwam je bij het meest besproken huis van Schagen.

Daar immers vond in 1894 de dubbele moord plaats op Anna Beiers (17 jaar) en Jansje Buete (55) door Klaas Boes. Herman Heijermans gebruikte die naam nog in zijn Talklandjes.

Zoals gebruikelijk werd deze moord ook bezongen en beschreven op de z.g. „vliegende blaadjes” op de melodie van de tophit uit die jaren: „Colijn de Boerenzoon”.

In Veurman en Bax vinden we bij liederen van de misdaad een tekst zonder bronvermelding der auteur.

*Komt vrinden, luister naar dit lied
wat ik u hieruit zal verhalen
wat laatst in Schagen is geschied
hoe dat een booswicht steeds kan dwalen
Een dubbele moord met ruw geweld
deed daar de wreedheid krachten geven
Het was begeerte naar het geld
twee vrouwen kostte het hun leven (bis)
Een goede vrouw was onbewust
van het kwaad dat daar zou komen
Een meisje lag in zoete rust
wellicht van levensvreugd te dromen (bis)
enz., enz.*

Natuurlijk gebeurde dit voor mijn tijd maar mijn ouders haalden deze gebeurtenis steeds op: over de recherche die als werklieden rondliepen om de dader te ontmaskeren en over iemand op het Noord die verdacht werd omdat in zijn heg een gouden kettinkje gevonden zou zijn. Let wel, dit zijn verhalen die men vertelde. Wel weet ik dat vele jaren daarna Klaas Boes nog in Schagen is geweest. De man had zijn straf uitgezeten en was onder een nieuwe naam opnieuw begonnen. Op het tegenwoordige parkeerterrein bij ons tuincentrum stond n.l. het zogenaamde doodgravershuisje van Willem Bijpost, de schilder-doodgraver. Deze vertelde mijn grootvader dat Klaas Boes bij het graf geweest was met bloemen en gezegd had dat hij ergens een pension had.

Dit is de fraaie grafsteen die de laatste rustplaats van Jansje Buete en Anna Beiers markeert. „De beide vrouwen vielen als slachtoffer eener misdad”, zo meldt het opschrift. De steen staat op de Algemene Begraafplaats.

„Royal”

Genoeg, langs Schmalz, Schene en boekhandel Burger kwam je bij Waiboer, een boerenrentenier. Later woonde Frans Poorter er jarenlang.

Tussen Poorter en nu de verse winkel bouwde architect Vlaming veertig, vijftig jaar terug theater Royal. Vlaming was een man die wellicht veertig à vijftig jaar te vroeg is geboren.

In die tijd zakenlieden meegesleurd in zijn fantasie en misschien wel in de tijd. Ik zeg dit om discussie te voorkomen. En ik alleen het ontstaan van de bioscoop wil verhalen.

In de Evangelische kerk Bethel in de Landbouwstraat is het begonnen. Dat was de „Eerste Schager Bioscoop”. Als jongen zal ik daar wat films gezien hebben: hele series Machista, soms vier à vijf weken lang Pola Negri en de beroemde film „De Huifkar”. Waar nu nog het ijzeren rooster zit, keek je de machinekamer in. Er voor stond Tamis Schenk in een uniform waar menig generaal jaloers op zou zijn. Guurtje zijn vrouw was voor de algehele dienst, Nel Kronenburg de juffer van de kassa, Van de Brink de machinist en het huisorkest bestond uit tante Nel. Dezelfde die nu nog bij de dansgroep speelt. Zelfs de Overtoomen hebben daar nog muziek gemaakt en dan natuurlijk Smulders met streepjesbroek en zwarte jas, handen op de rug, als explicateur.

Het samenspel van Smulders en tante Nel was door de jaren volmaakt. Bij onweer rommelde tante Nel, ze imiteerde revolvers, dansen op een feest met bijv. „O, Japie is getrouwd enz.”.

Daarna bouwde Vlaming Theater Royal op de Gracht op de plek waar ik voor mijn grootvader planten plukte.

Waar nu de kassa is lag een plank naar het eigenlijke theater. Vriend en vijand moest erkennen dat Royal de toets met de grote steden glansrijk kon

doorstaan. Waar vond je een schouwburg waar de stoelen onder het enorme toneel automatisch weggedraaid konden worden om plaats te maken voor een dansvloer. De Ter Halls Revue, later Bouwmeester, konden door hun opzet niet in steden als Alkmaar en Den Helder terecht maar wel in Schagen.

De eerste film die draaide was Hannelens Hemelvaart. Zelfs tante Nel stond verbaasd dat ik de titel nog onthouden had.

Het theater werd later gekocht door Leen Zwaag en Jan Schenk. De tegenwoordige eigenaar is de kleinzoon van Leen Zwaag, Leo Boon. Als „uk” heb ik hem nog meegemaakt.

Door mijn relatie met het koffiehuis mocht ik altijd voor niets naar Royal. Leo wist dit en eveneens dat er voor hem altijd een ijsje overschoot bij Arie Snaas voor het theater. IJs van Arie van 2, 3 en 5 cent en een spatsie voor een dubbeltje (twee jodenkoekjes met ijs, het luxe van het luxe).

Dan staan we weer op de Gracht, de belangrijkste straat. Vroeger een smal vaarwater van belang dat naar het hart van Schagen leidde. De Gracht is niet het hart, wel de levensader van Schagen. Want hebben die harde en handige jongens van het Makado Centrum zich niet bewust tegen deze straat genesteld als een bloedzuiger Ho, ho, Buisman, handel is handel.

Wat is er op die Gracht al niet gepasseerd.

Historische optochten van winkelweek tot Westfriese markten, harddraverijen en trouwpartijen, wat soms hetzelfde kan zijn, koninklijk bezoek, carnavalsoptochten, feestvierende, scheldende mensen.

Ook grote en kleine mensen op hun laatste reis. Want of je nu rijk of arm bent, de temperatuur van het lichaam is op die laatste tocht gelijk.

„Herinnering aan de bouw en de opening van het Theater Royal” - Schagen, 4 augustus 1922.
V.l.n.r. boven: Van den Brink, mevrouw Schenk,

mej. Kronenburg, Annie Schene, mej. Deutekom, (onbekend), Vlaming. Onder: Tamis Schenk, G. Kronenburg, Vlaming, (onbekend), Arie Bakker.

Postbode

Op weg naar huis kom ik langs het postkantoor. Als ik het woord postkantoor laat vallen, moet ik denken aan het ROEMLOOS EINDE VAN EEN RIJKSAMBTEENAAR. Ja, en ergens ben ik nog een beetje oneervol ontslagen. Waar men overigens volkomen gelijk in had. Voor een blauwe maand ben ik dik veertig jaar terug nog hulpbesteller geweest bij de P.T.T. Soms vier uur in de week en dan weer een dag. Mijn uniform was een koperen plaat met een leertje. Dit diende je aan een knoop te hangen. Mijn taak was postzakken naar de trein brengen en bij

drukte bestellen. Nu kende ik iedereen in Schagen maar ik had één zwak punt; ik wist nooit wie naast wie woonde in de Regentenstraat.

En laat ik nu precies met nieuwjaar in de nieuwjaarsdrukte met nieuwjaarskaartjes de Regentenstraat moeten doen. Ik had zo'n honderd kaartjes bij me en ik zag er geen gat in.

Ik dacht, weet je wat, als ik nu 35 kaartjes vooraan in de bus gooi, vlug 35 in het midden en de rest aan het eind, dan brengen ze ze onderling wel op hun plaats. Ik moest kort daarna bij Slingerland op het matje komen en vloog eruit . . .

Maar druk was het die avond wel in de Regentenstraat.

Vrijdagavond komt één van onze politiemensen op ons tuincentrum. Ik had hem een tijd niet gezien. Op mijn vraag antwoordde hij: „Ik heb met angina in bed gelegen”, waarop ik antwoordde: „O, ik dacht dat je vrouw Truus heette”.

De Schager kermis en het cabaret Jac. Prins

HOOFDSTUK 4

Maar terug naar Schagen. Ik liep zo door het Herenbos langs het gemeentehuis en dacht: „Hoe zal Schagen er over 10 jaar uitzien”.

Zou het gemeentehuis in de Mauvestraat staan en de Konsum in het huidige stadhuis? Wie weet, maar laat ik me maar bij het verleden houden. Want als ik op de Markt sta zie ik weer de Schager kermis van toen.

Open mond

Onze marktmeester Jan Keesman dirigeerde als een veldheer de enorme mierenhoop, gewapend met snor en wandelstok. Vanaf de nieuwe veelading kwamen de attracties met de trein aan: de stoomcarrousel, Lilliputstad, de achtbaan enz., enz. Jan Vier liet altijd sleeperspaarden uit Den Helder komen om de carrousel van de trein naar de markt te transporteren.

Luchtbanden waren er in die dagen nog niet en de Gracht werd steevast ieder jaar kapot gereden. Met enorme roodgeschilderde hefboomen werden de wagens dan weer in het goede spoor gezet. Ik geloof dat het gemeentebestuur dit de gewoenste zaak van de wereld vond.

De ereplaats was altijd voor de stoomcarrousel — nu eens Jan Vier, dan weer Wolff, Brenner of Hommerson. Wat bewijst dat er ook vroeger concurrentie was. Met open mond trachtte je het allemaal te verwerken: dat machtige geluid van de stoomfluit, de honderden ronddraaiende spiegel-tjes, het rode pluche, de bewegende paarden en koetsen. Net zoals mijn kleinzoon Jeroen onlangs in de Efteling de laatst overgebleven stoomcarrousel van Jan Vier aanschouwde.

Voor de Gouden Engel stond jarenlang de paradedetent van de familie Serierse naast de carrousel. Het was een complete artiestenfamilie. Eerst werd er een parade gemaakt en dan draaide de voorstelling soms zes maal achter elkaar. Acrobatiek (Willem), buikspreekster, het slangemeisje, een goochelaar, het zat er allemaal in. Lange tijd waren ze nog lid van onze artiestenclub.

Petul

Steevast daarnaast stond de luchtschommel van Valentgoed, de helpers in het matrozenpak gestoken. De Schagenaar Arie Wit stond jarenlang voor de carroussel met kersen en reepjes gesneden kosnoot en gedroogde schar.

Naast hem een klein ongelijk mannetje met een kegelkastje. Met een houten balletje aan een touwtje moest je zoveel mogelijk kegels omgooien. Hijzelf was daar een grootmeester in. Het viel mij echter op dat als ik het probeerde hij zijn ongelijkheid gebruikte om op de rand te steunen. Hierdoor ging het altijd mis. Er stond ook een apparaat waar je voor een dubbeltje een schok kreeg.

Dan was er natuurlijk de koekhakkerskraam van Piet Mul. Wat de spreuk: „Bij Piet Mul hakt men ze zo Petul” betekende, heb ik tot de dag van vandaag nooit begrepen. Dan waren er de boeienkoningen (een kleintje van links, een kleintje van rechts en dames en heren, het bedrag is zo bij elkaar), de degenlikkers, silhouetknippers en geblinddoekte dame die de kleur van je das, haar en ogen in een woordenspel met haar partner vertelde.

De schouwburg van Rosellie stond naast Rogge-

veen op de Laan, de bioscoop van Schinkel uit Purmerend voor goudsmid Kroone. De eerste sprekende film bij hem was „Sonny Boy” met All Johnson. Op de Gracht was het één bonte rij van kramen met snoepgoed, speelgoed, werp- en touwtrektentjes. De man met de blikken neusfluit was er, hij werd begeleid door de koffergrammofoon. Of de liedjeszanger voor slijter De Vries. Die presteerde het om met een pruim in de mond „Hittepetit” en „Moeder ik kan je niet missen” te zingen, gevolgd door „Vier meter lang, vier meter dik, ’n kale kop en een geitesik” afgewisseld met „Aan de muur van het oude kerkhof”.

De palingkraam van Klaas Leyen uit Winkel werd ook niet vergeten. Voor Peetoom stond het vrolijke rad, en daarachter het danspaleis van Benema. Een vaste uitdrukking van de jeugd was altijd: „Hup Benema”. Voor Huiberts stond de Turkse Schop. Deze deed een meisje de uitroep slaken: „Nou maid, het is net of er ’n rups over je buik kruipt as ie naar beneden gaat”.

De grootste attractie van de kermis was en bleef toch: *HET CABARET VAN JAC PRINS*.

Deze prent werd genomen voor Cabaret Jac Prins op de Markt (nu André Bar). V.l.n.r.: Duo Duvan,

Hein Landzaad, mevr. Prins, Jac Prins en Mimi de Jong.

Volle bak

Negen lange dagen hield melksalonhouder en melkboer Jac Prins op de plaats waar nu de Andrébar is cabaretvoorstellingen. En negen dagen betekende dit een volle bak, vijf mensen erin, vijf mensen eruit. Het waren niet allemaal eersterangs-artiesten maar toch waren er vaak artiesten met naam zoals bijv. Mini en Jules Seron, het Jordaan-cabaret met Miep en Dick Scholten. Piet Groenendaal met zijn liedjes „Mammie, waar ben je; heeft mammie weer pret; dans je weer de Charleston”,

Naast melksalonhouder en melkboer was Jac Prins impresario van diverse artiesten. Hij had beslist gevoel voor publiciteit zoals de hondendekjes kunnen getuigen. Op de invalswegen van Schagen

enz. Dat laatste was jarenlang een topper. De tekst was van Eduard Paolie.

Ook hij trad bij Prins op en was beslist één der allerbeste tekstdichters van ons land. Hij is nooit iets geworden ook al omdat hij glashard vijf maal de eigendomsrechten van een en hetzelfde lied verkocht. Ik ben er ook ingetrapt.

Hein Landzaad en Max Laarhoven traden er ook op voor een gage van schrik niet: f 7,50 per dag, boven de kost. Maar maandag en donderdag non-stop van tien uur 's morgens tot sluitingstijd. Middels de verkoop van foto en tekst werden de in-

stonden eveneens diverse teksten op opvallende plaatsen. Naast hem dochtertje Leny, nu de echtgenote van herbergier Arie Boekel.

komsten nog wat verhoogd. En als een soubrette een jongen van het toneel lief aankeek klonk het: „Jaap geef dat moidje een advocaatje van mijn”. Toch een tijd om nooit te vergeten.

Lilliputstad

Voor Nottelman stond het tentje: „Van mens tot geraamte”. Je zag het lichaam van een jong meisje veranderen in een geraamte. Ze kon natuurlijk ook in een bos bloemen veranderen, maar vanwege de griezels koos men een geraamte.

Hetzelfde spiegeleffect gebruikten we ook in onze revue. We stonden bijv. buiten een kerkgebouw en plots zag je de muren verwazen en stond je binnen de kerk met rondom brandende kandelaars. Mevrouw Gré Zwart zal zich dit nog wel herinneren. Zij trad als soliste op.

Ook waren er op de kermis de z.g. „rozenmeisjes” die de jongens plat aankeken, hen een papieren roos op de borst speldden en hen een zoen toe verkochten. Voor een „nadere” kennismaking kon men achter de kramen om gaan.

Op het Herenbos stond Lilliputstad. Er bestond toen nog geen Torenplein of Herenbosstraat. Er werd een hele stad gebouwd met de contouren van een kasteel en tientallen lilliputters in miniatuurhuisjes.

In de Landbouwdwarsstraat was de houten schouwburg van 't Hart opgetrokken, naast Simon Bos (nu Brouwer de melkboer). Daar kon je voor een paar centen een glas melk kopen. Dezelfde mevrouw Bos — de latere beheerster van Avondrust — is onlangs negentig jaar geworden. Wellicht heeft u laatst Ko van Dijk gezien in de „Koe-rier van Lyon”, meesterlijk spel, dat de sfeer van de reizende theater-gebouwen uitademde.

Voor Dirk Klos (De Mijn) een tentje met een men-

seneter die in glas en vuur danste en dan onverstaanbare klanken uitstootte. In zijn vrije tijd had hij echter een puur Amsterdams accent op zak. Wonderlijk dat zelfs bosjesmensen deze taal beheersen.

En dan niet te vergeten het kermisprogramma in het Noordhollands Koffiehuis van Jan Schenk. Nu is er geen zaal meer vol te branden. Twee, drie dagen FAVEUR met internationaal variété Lou Bandy, Willy Derby, Kees Pruis, Stella Seemer, de laatste een artieste die nu op 84-jarige leeftijd nog tot de adel van de artiesten behoort, en nog dikwijls bij ons in Schagen op bezoek komt. Haar dochter is getrouwd met Ernst Knaak, een zoon van de vroegere beroemde operette komiek Kalman-Knaak. Dan had je daar Jan Musch, Saalborn, enz., enz.

In de voorzaal van het koffiehuis speelde jarenlang de Dames-Kapel van mevr. Hoomers. Nog steeds komt mevrouw Hoomers vaak op onze club in de Brakke Grond. Het kleinste circus van Nederland, circus Bosko was ook op de kermis vertegenwoordigd. Met de ezel en de clown en werkelijk goede nummers en van binnen en buiten helder en schoon.

Ik mag wel stoppen want anders begin ik nog over circus Armanda Robertie achter Dirk Langendijk met Jan van Dijk uit Winkel en Hans Siegfried de sterke man. Maar daarover een volgende keer.

Wat is humor?

Humor is niet altijd het bedenken van een tweeledigheid; het is wel de tweeledigheid die onbewust uitgesproken wordt en dan plotseling vonkt.

Zo was mijn grootvader een man die humor zag want je vindt het soms zomaar op straat. Je moet wel bukken om het op te rapen. Jarenlang bewaarde hij een briefje van een ver familielid uit Hensbroek — een doorgewoon bakkersbriefje dat eens in de week aan de klant werd gegeven.

Het betrof een z.g. „kouwe bakker” die niet bakte doch alleen ventte.

Naast zijn venterswijk verdiende hij wat bij met z'n T-fordje. Hij bracht b.v. iemand naar Hoorn of naar de „fisselman” of haalde de mensen op van een gastdag.

Het bewuste bakkersbriefje zag er zo uit:

8 fransies	0,20
1 regeltje	0,15
1 swissebrood	0,25
1 stoet	0,22
10 beschuitkoeken	0,20
2 regeltjes	0,30
1 krentebrood	0,25
en uw vrouw gereden	1,50
samen	3,07

Humor vind je ook in de dagelijkse kranten. Vooral boeren houden ervan hun advertenties zo kort mogelijk op te stellen, wat voortkomt uit hun spaarzaamheid en zuinigheid. Veelal worden hun aanwijzingen begrepen zoals ze bedoeld waren. U heeft het misschien zelf gelezen

TE KOOP, EEN KOE KAN ALLE DAGEN KALVEREN.

Dat zou een beste zijn, 365 kalveren in een jaar.
Ik heb er nog een uit het Noordhollands Dagblad.

GEVRAAGD R.K. BOERENKNECHT.
WORDT ELECTRISCH GEMOLKEN.

We weten het wel maar ik zie die knecht al.

De brand van 't Noordhollands Koffiehuis

HOOFDSTUK 5

Dertig jaar geleden

Vijftien december is het dertig jaar geleden dat het fameuze uitgaanscentrum en cultuurpaleis van Schagen „'t Noordhollands Koffiehuis” in vlammen opging. De hevige brand die dit gebouw, waar tal van bekende artiesten hebben opgetreden, teisterde, legde ook omliggende gebouwen in de as.

Zondagavond, 15 december 1946 brak in het koffiehuis van Jan Schenk een brand uit. Door kortsluiting in de lichtkroon. Er werd gedanst en de paren vluchtten in paniek de zaal uit. Binnen vijf minuten stond het gebouw in lichterlaaie en doordat de brandweer eerst een half uur na alarmering verscheen, viel er weinig meer te doen dan redden wat er te redden viel. Weldra werden de omliggende gebouwen van Gré Veenis en kruidenier Simons bedreigd. Het vroom bovendien behoorlijk zodat de brandweer niet direct het vuur kon bestrijden.

Om half twaalf hadden ook al „De Roode Leeuw” en de sigarenzaak van Koning vlam gevat. Omstreeks half één was het vuur vrijwel bedwongen en waren de geteisterde gebouwen door het overvloedige bluswater dat bevroor in ware ijspaleizen veranderd. 't Noordhollands Koffiehuis was niet meer. „Onze Krant” vroeg Jan Buisman stil te staan bij wat het Noordhollands Koffiehuis betekende voor Schagen en de Noordkop. Deze aflevering van Op klompen door Schagen is daaraan gewijd.

Gisteravond was het alweer dertig jaar geleden, dat het koffiehuis in vlammen opging. Twintig jaar heb ik daar periodiek op de planken gestaan en over drie maanden is het alweer vijftig jaar terug, dat ik bij Leen Zwaag in datzelfde koffiehuis mijn debuut had. Op de avond van de brand traden Maartje en ik op met Ger de Roos en de Boertjes van buiten ergens in Utrecht.

De dag ervoor had Schenk nog tegen me gezegd: „Jan, wij luisteren en als je in de conferentie de naam koffiehuis noemt dan krijg je tien gulden, en Cor (mijn vrouw) een fles advocaat. Het was natuurlijk een koud kunstje te vertellen dat „Ajie” haar bruiloft in het koffiehuis wilde houden.

De volgende morgen kwam ik in Schagen aan en op het station vroeg men of ik ging nablussen in het koffiehuis. Ik wist niet wat ik hoorde en toen ik die smeulende resten en grillige ijspegels zag, leek het wel of er een stuk van mezelf verloren was. Leo de zoon van Schenk kwam naar me toe en zei: „Jan we bouwen het weer op”. Het is er nooit van gekomen. Het was ook niet mogelijk geweest.

Het zou nooit meer het koffiehuis geworden zijn. Toen in Amsterdam het Flora-theater in de Amstelstraat in vlammen opging was de historie ook verdwenen. Het Flora-theater was Leon Boedels met zijn onafscheidelijke hoge hoed, dat was Alex de Meester, Kalman Knaak, Isedoor Zwaaf, Heintje Davids en vele anderen. Op diezelfde plek werd wel weer een theater gebouwd maar het was geen Flora. Het is een lijst zonder schilderij. Het koffiehuis had ook een rijke historie. Lange

Deze geweldige uitlaande brand op de avond van de vijftiende december 1946 werd tot op een vijftiental kilometers in de omtrek waargenomen. Hoe jammer een brand ook altijd is, het blijft een schitterend schouwspel.

rijen vooraanstaande artiesten hebben daar opgetreden. De Bouwmeesters, Nap de la Mar-Saalborn, Jan Musch, de grote Van Dalsum in zijn chinese landhuis. Wonderlijk dat bij deze namen een bepaald stuk hoorde.

Louis Bouwmeester was de koopman van Venetië, De la Mar de Kruik, Jan Musch de wijze kater, Ester de Boer was Kniertje, Annie van Ees natuurlijk Boefje.

Al die groten hebben het koffiehuis meegemaakt. Internationaal variété bij Faveur, Bandy, Derby, Kees Pruis, Stella Seemer, Speenhoff, De Hofstadt operette, Henry ter Hall en honderden anderen. Maar ook onze plaatselijke verenigingen als in Eigen Kring, VVV, Lycurgus, Harmonie, de Zang, de Revue en niet te vergeten Carnaval.

Vanaf 1926 tot de brand heb ik daar 101 maal opgetreden, en kwam er bijna dagelijks overhuis. Van mijn eerste optreden op de soirée van de dansclub van Polak uit Den Helder en ik mijn eerste blauwtje liep, toen ik Trien Iff uit Dirkshorn te dansen vroeg. Jaap Sleutel slaagde daar wel in en ik heb hem trouwens nooit meer aangekeken want mensen nog an toe wat was dat een knappe meid. Als het een koe was geweest had ik haar gekocht. Maar het was geen koe en geld had ik helemaal niet.

In die dagen woonde Leen Zwaag nog in het koffiehuis. Dat was nog in de tijd van het Münchener bier met suiker en lichte Cats en voor de dames Kwast of Voorburg en voor de jeugd Champagne Pils. Die moest beslist van Oudejans komen evenals de cider van Johan de Nijs. Je weet wel met die stuiter in het flesje.

Ben van der Hoven

Blindelings kan ik het koffiehuis nog wel uittekenen: de voorzaal, de biljartzaal, de grote zaal, het toneel met de lichtbrug, de kleedkamers, de cou-

De ruïne van het koffiehuis, dat liep vanaf de Gedeempte Gracht (waar nu Rijswijk is) tot achter hotel-café-restaurant „De Roode Leeuw”, dat over-

gens een tiental jaren terug ook in vlammen opging. Van herstel kon geen sprake zijn, dat blijkt wel uit dit plaatje.

lissen, de zij-ingang bij Jaap de Haan, nu Simons. De uitgang naar de Markt met het bordje „Verboden te wateren”, beter had men kunnen vermelden: „S.v.p. hier wateren”.

Via de trap kwam je in de Blauwe Kamer, langs diezelfde trap is Gerrit Krapman nog met een carnavalskoningin naar beneden getuimeld. Zwaag is in 1928 op 51-jarige leeftijd overleden en daarna kwam het koffiehuis tot grote bloei onder zijn schoonzoons Dirk Boon en Jan Schenk terwijl Zwaag's dochters Trien en Agaath daar niks voor onder deden. Nog zie ik de stamtafel in de midzenzaal, de vaste plaats van Piet Trapman en Baron Vellinga die helemaal geen baron was maar ook nog melkboer in Schagerbrug. Om zijn vreselijke houding werd hij echter baron genoemd.

Daar waren Cor Blauwboer en Gorter, de mannen van de legendarische winkelweken, Beers de rentenier van de Stationsweg (met bolhoed) en Ben van der Hoven, duivelskunstenaar als bühnemeester van het koffiehuis. Ruw met woorden maar onmisbaar op het toneel. Een man die overal raad op wist.

Toen ik de originele Fiat 500 waarmee Kruit en Van Kampen de rally van Monte Carlo hebben gereden in de revue wilde hebben versierde hij het dat ik van buiten zo het toneel op kon rijden. Ben bouwde een brug van de coulissenboet naar het toneel daarbij het hoogteverschil van twee meter overbruggend. De stoomcarroussel die wij later op het toneel nodig hadden draaide echt dankzij Ben die in de kelder de draaimogelijkheden oploste.

Het koffiehuis had meer mensen die jarenlang meedraaiden en er „bij” hoorden. Willem Slikker met zijn hengselmandje die de lege glazen ophaalde en iedereen een hand gaf en vroeg of je nog een lootje wilde kopen.

Jan van Straaten en Kees Strooper de bedienden

die ook de kracht bezaten je het gebouw van buiten te laten zien, als je vervelend was.

Daar was Reijer Delver bij de biljarters om kaartjes te verkopen en die tevens sigarenmaker was. Hij leverde ze ook, maar ze waren overgebandoleerd, dus geen waar voor je geld.

Gerard de Boer was er jarenlang de manus van alles. Natuurlijk kunnen ook de garderobe- en keukenhulpen niet vergeten worden: mevrouw Schrieken, Prins, Slikker, Schilder, enz. Allemaal mensen die het jarenlang uithielden in het koffiehuis. Hetzelfde was het geval met de muzikanten als bijv. Koning en Manneveld, de Vliegende Polakken, Jopie Batevier, tante Nel Helder-Brommer en lange rijen anderen, zoals het damesorkest van mevrouw Hoomers.

De tijd van de Schager Revue

De Schager revue is ongetwijfeld wel de springplank geweest waardoor ik later als semi- en nog later als beroepsartiest heb opgetreden, ruim veertig jaar, waarvan twintig als beroeps.

Ik zou vele verhalen kunnen vertellen over de onderlinge verstandhouding tussen werkelijke artiesten en verbeeldingsartiesten. Mijn ondervinding is bijv. dat Mieke Telkamp een schat van een collega is voor anderen. Maar laat ik me beperken tot de Schager Revue die zo nauw verbonden is met het koffiehuis.

Er leven gelukkig nog velen die er aan meegeewerkt hebben. Juist de onderlinge samenwerking van zo'n zestig personen is de grondslag geweest voor vele uitverkochte zalen. Natuurlijk hadden we de steun van de heer en mevrouw Schenk.

Vooraf door de laatste want de costuums werden voor tachtig procent door de medewerkers zelf vervaardigd. Jo van Stipriaan had het muzikale

gedeelte, Alexander Leoneff verzorgde de balletten. Teksten en regie deed ik zelf, Jan Kater en Jan Wijker deden de requisitie. In Alexander hadden wij een kundig balletmeester. Zo vergeet ik nooit de Oosterse dans waarin Ans Neeffkes solo danste. Jan Koning, de nu nog vitale kunstschilder, had de decors vervaardigd en troonde als een sultan op het toneel omgeven door zo'n zestien stuks jeugdig schoon. Direct daarop wil ik wel zeggen dat hij daar altijd wel oog voor gehad heeft.

Ans Neeffkes heeft het nog verder gebracht als danseres en was korte tijd nog semi-prof. Ze heeft ook de tijd gehad van „profeet in eigen land”. Het was moeilijk om je aan een plaatselijk oordeel te onttrekken. Een danseres was vroeger een meisje dat met haar heupen wiegde en soms „puur” bloot was. En daar zouden wel een tikkeltje losse schroeven aan zitten.

Ik weet wel beter. Haar vader voer op de koopvaardij en kreeg dikwijls kleding van passagiers. Handig als die meiden waren, maakten ze jurken voor zichzelf die het predikaat kregen: anders dan andere.

Nu vinden wij alles gewoon. Ik heb jaren met Ans mogen werken en ze heeft aan het succes van onze revue belangrijk bijgedragen evenals vele anderen als mevrouw Backer-Breed, Ria Kikkert, mevr. Zoetelief-Hofland, enz.

Ook de Schager Revue is in het Noordhollands Koffiehuis ontstaan, evenals zoveel andere dingen. Met de brand van dertig jaar geleden is alleen de herinnering overgebleven aan een mijlpaal in mijn leven.

Ans Neeffkes, in Buisman's Revue „Hoe bestaat het” (1938).

Laten we ze niet vergeten

HOOFDSTUK 6

Zuster Boks, meester Jan, Maarten Visser en meester Settels

Heeft u dat ook?

Zondagmorgen. Ik was al vroeg op de tuin, maar een vieze motregen weerhield me om Schagen in te gaan. Ik had de ara's gevoerd en hing wat rond in de tuinwinkel. Er lag een oude krant van 22 oktober waarin een foto stond: vier charmante, hardwerkende vrouwen, getrouwd, houden dit weekend een expositie van hun ambachtelijke kunstwerken. Onder meer Diana barones Snouckaert van Schauberg en Dominica Steengracht van Oostcapelle. Op de achtergrond een foto van hun kasteel.

In wat voor tijd leven we eigenlijk. Ik heb meer respect voor die mevrouw uit Waldervaart die alle dagen nog naar Amsterdam gaat werken om gezamenlijk met haar man het ideaal van een eigen huis te verwezenlijken. Of voor b.v. Trien Laan uit Abbekerk die alle dagen de koeien melkt omdat Klaas zijn pols verzwikt heeft.

Damesbladen hebben ook de drang te schrijven dat Gravin zo en zo de laatste tijd gekweld wordt door een slechte stoelgang, of dat Baron Rijk van Gappen nog altijd met zijn been trekt, na de jachtpartij in Oeganda en een lelijke val maakte over een boomtak toen een inlander zijn pad kruiste. Ik gun die barones gerust haar tegelschilderen en de gravin haar zetpillen maar het interesseert me geen klap.

Het is bijna droog maar je kunt het water nog grijpen. Ik zou wat bloemen zetten op het graf van Gerrit Bras zoals we dat al jaren doen in opdracht van zijn kleinzoon. Ik loop wel meer zo vroeg over onze begraafplaats. Het is een open boek voor je herinneringen. Je vindt er de rustplaats van vrienden, kennissen. Jong, heel jong, oud, heel oud. Bij de eerste afslag staat een steen met slechts de woorden: „Hier rust Jan Veen”. Een buurman toen ik nog op de Nes woonde, een kwieke man op de Snevert waar nu Schoen woont. Hij boerde wat en maaide de wegbermen in de omgeving. Ik heb het je nooit verteld buur dat ik het was die te Schager kermis een hooirook in sloot duwde.

Natuurlijk een flink pilsje op en dan wil je wel stomme dingen doen. Ik vergeet nooit die morgen daarop toen je zei: „Buur die rotjongens hebben vannacht een hooirook in sloot trapt, ik wou dat ik maar iemand had om het thuis te halen”. Waarop ik antwoorde: „Buur ik help je vandaag”. En 's avonds was alles binnen. Ik wilde er niets voor hebben. Je wilde me betalen, maar ik zei groot dat is burenplicht. Maar wel te laf om te zeggen dat ik het geweest was.

Bedankt voor alles

Het is of stenen kunnen spreken, want er zijn eerlijke, ijdele, vergeten stenen enz. De eerlijkste steen is ook vlak bij de hoek met het opschrift „Bedankt voor alles”. Ik weet dat allen die achterbleven dit beamen. Mooiere steen hadden jullie moeder niet kunnen geven. Bedankt voor al-

les: geen geld, geen land, alleen moeder. Even verder een klein wit steentje met als opschrift: „Rust zacht lieveling”. Anders niet. Wij hebben er trouwens ook niets mee nodig.

Heel anders dan die zogenaamde „advertentiestenen”, waar zo nodig bij moet staan: „In het leven Hoofdingelande of Dijkgraaf zus en zo”.

En vlak daarbij een dunne steen van Jelle die zijn hele leven blijmoedig bij de boeren heeft gewerkt. 's Morgens om vijf uur zag ik je op de Nes gaan en om half zeven weer terug met wat afgeroomde melk. Misschien is je grafsteen wel van een rijke boer geweest waarvan het graf verjaard was en de steenhouwer de letters heeft afgeslepen en weer aan Jelle zijn kinderen heeft verkocht als nieuw. Je bent er niets minder om Jelle. De verdiensten waren die tijd ook dun.

Een vergeten graf

Zo noem ik het graf van zuster Boks. Nooit zie je eens een bloemetje op haar graf terwijl er toch tientallen rondlopen die haar veel dank verschuldigd zijn. Zuster Boks, nu vergeten terwijl ze anderen nooit vergat. Zoals een goede wijkzuster betaamt.

Maar zuster Boks had naast de zorgen voor anderen thuis nog de zorg voor een moeilijke zieke zuster. Er waren weinigen, die haar zorgen eens verlichtten.

Ik zie haar nog op die ouwe fiets in schemerdonker op weg naar een oud mens. Hoeveel smerig werk zal ze niet opgeknapt hebben. En als ze dan thuis kwam in de Landbouwstraat, dan was daar weer die zieke zuster.

Er lopen in Schagen nog velen rond die ze als kind geholpen heeft. Niemand behoeft zich te schamen er eens een bosje bloemen neer te zetten zomaar bij de tweede afslag links aan het eind.

Niet veel verder is het graf van Meester Jan Buis-kool. Advokaat, nog gouverneur van Suriname geweest en korte tijd na de bevrijding burgemeester van Schagen. Maar altijd de eenvoud zelve.

Weet u nog meester Jan dat wij samen op wacht moesten staan in de oorlogstijd. En uw wens vervuld werd om burgemeester Buitenhuis in zijn onderbroek te zien. Ik moet even verduidelijken dat dit wachtlopen kwam omdat wij alfabetisch dicht bij elkaar stonden. Buisman en Buiskool. We ston-

Een vergeten graf. Dat van zuster Boks.

den op wacht bij Zeeman op het Zegebuurtje, maar lagen op de hooizolder met het luik open. Er gebeurde natuurlijk niks. Een enkele soldaat die naar een of andere bunker reed. Meester Jan had in Duitsland in een concentratiekamp gezeten maar daar sprak hij weinig over. Om vier uur zouden wij worden afgelost; twee afgerukte takken waren onze „geweren”. Wij gaven die aan onze opvolgers en wij op Schagen aan. Bij café Oudejans werden we aangehouden door jonge Duitse soldaten die pas in Schagen gelegerd waren. Het hatelijke Ausweis was het eerste wat ze blaften. „Hebben we niet”, zei Meester Jan in goed Duits, „we moesten van de burgemeester wachtlopen”. Niks mee te maken: Ausweis. „Breng ons maar bij de burgemeester, dan zal die het jullie wel vertellen”. Ik kneep hem wel want we bezaten een klein strookje papier van het gemeentehuis waar onze wachttijd opstond. Het slot was dat wij met zes gewapende soldaten naar Buitenhuis togen achter op het Noord, waar later Baars woonde. Die werd uit zijn bed gebeld en kwam in pyama aan de deur. Glashard vertelde Meester Jan dat die soldaten ons niet geloofden dat we wacht moesten lopen. En zijn papiertje geen Ausweis was. Alles is goed afgelopen. Op de terugweg liepen wij langs Dirk Klos waar door een kier wat licht naar buiten scheen. Meester Jan stootte een soldaat aan en zei: „Kijk, daar brandt licht”. „Licht aus”, blafte de soldaat. Het was maar een kiertje maar alles moest verduisterd worden. „Schiet die lamp stuk”. Meester Jan weer. Plots sloeg alles donker.

Helaas is hij veel te vroeg gestorven.

De regen is opgehouden. De zon komt wat waterig door. Ik besluit nog even langs het oude gedeelte te gaan. Dat heb ik al tientallen jaren gedaan naar het graf van meester.

Maarten Visser

Meester, dat ik zestig jaar later nog over u mag schrijven, had ik nooit durven denken. Meester Visser, onze plaatselijke poët. De eeuwige meester van de eerste en tweede klas. En daarom de man die aan de fundering stond van je verdere leven. Je was onze school-tandarts, je leende ons twee centen om bij Broertjes de klomp te laten maken als de kap gebroken was. En met kermis kreeg je van meester nog een paar centen, als hij zag dat ze op waren. Zelfs als je zijn klas had verlaten, stuurde hij je nog een kaart. Daar achteraan lag je begraven. Bij die groene scheefgezakte steen bleef ik altijd even staan. Een paar jaar geleden miste ik u. De steen was weg. Maar geloof me, ik heb geen steen nodig om u te zien.

Ik zie u nog staan voor de klas, tandenstokertje, je helder baaien hemd met reserve veiligheids-spelden als er eens een knoop van onze broek sprong. Je behaarde borst als je op je rug krabde. Weet u nog meester, dat wij eens een dirkje peer pikten uit de tuin van de Pater. Dan zei u: „Jongens, dat moeten jullie niet te veel doen”.

*„Want het begint met een raap,
En dan met een schaap
En dan met een koe
Zo raak je naar de gevangenis toe”.*

Naast onderwijzer was hij ook gezien als mens in het gebeuren van Schagen. Zijn schrijf- en dichtkunst raakte steeds zijn woonplaats Schagen. Bij het kanaalplan dichtte hij in het winkelweek-boekje:

*„Als eenmaal aan kanaal en trein
een stad zal zijn verrezen,
Zal Schagens roos en Schagens reus
Westfrieslandse glorie wezen”.*

Meester Maarten Visser: de eeuwige meester van de eerste en tweede klas. Het jongetje naast hem is Jan Koning van (toen) de Stationsweg. Hij is de uitvinder van de praatpalen die men internationaal langs de autosnelwegen ziet. Heeft nu een bedrijf op radargebied, met ruim tachtig man personeel in Den Haag.

En zongen wij niet als wij met het schoolfeest gingen, zijn lied van „Heerlijk Schoorl met uw duinen”.

We hebben nu een burgemeester Wognum-school en de burgemeester De Wilde-school. Maar waarom geen Meester Maarten Visser-school en direct daarbij een Meester Settels-school.

Twee mensen die voor duizenden mensen de eerste steen gelegd hebben voor het verdere leven. Meester Settels is voor velen hetzelfde geweest als meester Visser voor mij. Maar over hem kan ik niet zoveel schrijven, omdat ik op de „andere school” liep. Ze hebben hun leerlingen zien opgroeien tot mensen die hun kinderen weer naar hun school brachten.

Misschien vond u het dwaas dat ik dit idee opper een school naar dit tweetal te vernoemen. Ergens moeten wij toch iets eigens in onze plaats houden. Iets waar we over kunnen vertellen aan kinderen en kleinkinderen.

De praam

Zo staat mij nog zo helder voor ogen dat kippeschooltje aan het Rensgars. Op onze speelplaats bij juf VERNY lag een echte houten praam (schuit). De praam lag in een zandbed. Dat was onze zee. Als er zand in het schuitje lag, moesten we hozen, want dan was hij lek. De plank van het zeil was de brug. We speelden zeerovers en enterden de schuit. Brachten onze gevangenen naar de boom op de speelplaats.

We hadden ook een levende heks vlakbij de school (die arme juffrouw Pinkster moest eens weten wat wij dachten. Ze woonde in dat kleine huisje dat er nog staat. Met klimop begroeid. Op zolder zat ze achter de naaimachine. Dat was onze heks).

Tegen december was onze schuit de stoomboot. Als het stormde de reddingsboot en zaten wij op onze platte gat te roeien, zonder riemen. Met die

„Meester” Settels, de generatie van boven 25, die de Aloysiusschool bezocht heeft, herinnert hem zich wel. Hij geniet van een oude dag in bejaardenhuis Christoffelhof.

ene schuit werd heel wat fantasie ontplooid. We hebben nu speelgoed waar het kind op een knopje moet drukken en de auto rijdt zoals je wilt. Als er nog eens een kleuterschool zou komen die „De Praam” genoemd wordt, wil ik mijn best doen voor een praam.

Wat is het anders nog stil zo zondagmorgen als ik een sigaret zit te roken op de steen van Kleine Oosterbaan uit de Hoep. Ik weet dat hij het niet erg zou vinden. Er gaat geen auto voorbij en toch hoor ik het grind kraken, voorbij het hek. Dan hoor je niets. Zonder op te zien, weet ik wie dat is. Ze loopt nu over de grasrand.

Het is een tenger vrouwtje, ietwat gebogen. Die de steen van haar man spiegelglad poetst en later met wat was het marmer nog gladder maakt. Ze komt altijd als niemand haar ziet. Ik zit daar achter de bomen op het oude gedeelte en blijf daar. Want ze had hem alleen, kind, noch kraai, in de wereld. Ze hadden een leuk klein huisje. Nu woont ze daar niet meer, maar ergens hoog in een flat. Misschien denkt ze dat ze dan dichterbij hem is.

Ik ga weg over het groene stukje waar alleen gras staat en toch mensen rusten als Kromme Siemen, die alleen zijn hondje had.

Een paar burens bewezen hem nog de laatste eer. Er lag toch nog een bloemetje die dag van Elze Morgenroth op die hoop grond. En dan „Koentje” de metselaar, vagebond met een klein hartje. Jan Klaassens en misschien nog anderen.

Ik ga langs het hek waar de dragers staan als de nabestaanden nog bij het graf staan. Ze bewijzen de familie min één nog hun deelneming door met ontbloot hoofd hen te laten passeren. Het leven gaat weer verder.

De kruiwagen

Veel mensen ontvluchten de grote stad en zoeken hun ideaal. Ergens in een boerderijtje op het platteland.

De familie A. S. Falt had ook een boerderijtje gekocht ergens om de Oost. Ze wilden het aangename met het nuttige verenigen en gingen boeren. Ze gingen eigen varkens fokken, hoewel ze daar net zoveel verstand van hadden als een geit van viool spelen.

Ze vroegen een buurman om raad.

Die adviseerde een zeug te kopen en dan met die zeug een berehouder op te zoeken. De behandeling met de gewone beer is goedkoper dan met de stamboekbeer, besloot de boer zijn raad. En je mag mijn kruiwagen wel gebruiken met een hekkie erop als je hem daar heen brengt.

Ze kochten een zeug in Purmerend. De prijs was nogal hoog, dus zouden ze de gewone beer maar proberen.

De zeug ging in de kruiwagen van de buur en samen gingen ze heel naar het andere eind van het dorp. De volgende dag weer terug met de kruiwagen en de zeug.

De volgende dag snel naar het hok om te kijken of er al biggen waren.

Natuurlijk was er niks te zien.

„Zou het toch die stamboek moeten wezen?” vroeg zijn vrouw.

Afijn, de zeug weer in de kruiwagen en de volgende dag weer terug.

Die nacht konden ze niet slapen en heel vroeg slopen ze naar de boet... de zeug was weg. Overal kijken en wat denk je... hij was uit zijn eigen al in de kruiwagen gaan zitten.

De vloekbaan

HOOFDSTUK 7

De vloekbaan en het circus Armanda Roberti met Jan van Dijk en Hans Siegfried

Dat ik tamelijk veel langs het Noord fiets zal zijn oorsprong vinden in het feit dat ik daar geboren ben. In het huis waar Jaap Schilder woonde, later in de lange rij achter Jan Brammer de kruidenier. Ik was twaalf toen ik voor Schilder al bullebriefjes moest innen.

Voor leken zal ik eerst even vertellen wat een bullebriefje is. Een bul is een mannetjeskoe die een meisjeskoe een plezier heeft gedaan. De meisjeskoe betaalde daarvoor (in dit geval de eigenaar). Ergens de omgekeerde wereld.

Van ieder briefje van vijf gulden kreeg ik vijftien centen, dat was mooi meegenomen. In die tijd was mijn vader stalknecht bij Janko Boontjes en had een paar koeien op stal van Nic. Groot. Er werd wel gezegd in die tijd: die Nic. Groot dat is een gore bok, maar ik weet wel anders.

Een goudeerlijke kerel. Als je werken wilde kon je aan de bak. Al zou het hem geld kosten. En dat kleine stootje in de rug dat iemand weleens nodig heeft om vooruit te komen, heeft mijn vader beslist aan hem te danken.

Ik moet al vroeg gevoel voor humor gehad hebben want mijn moeder vertelde dikwijls dat toen ik vijf jaar was en met mazelen in de bedstee lag, de oude dokter Melchior kwam kijken en ik gezegd zou hebben: O dokter het hindert niet als ik dood-

ga. Mijn vader heeft toch een begrafenisshoed. (Hij was drager bij de begrafenisonderneming). Die oude bedstee. Die is er beslist de oorzaak van geweest dat ik een gloeiende hekel heb aan vloeken. Je kwetst niet alleen anderen, maar je bewijst je eigen onmondigheid. U vraagt zich af, wat een bedstee nu met vloeken te maken heeft.

Wel, vlak bij de blauwe hor in mijn bedstee had je de

Vloekbaan

Zo heette in de volksmond de touwslagerij van Breed (naast melkmachinehandel Kroon) op het brede rijwielpad met het Michiel de Ruyterwiel. Van vroeg tot laat hoorde je daar schelden en vloeken, op Jaap de Jong, de touwslagersknecht. Wat zal die man daar een werk gedaan hebben. Handen met diepe kloven van teer, touw-pek en altijd bezig. In weer en wind.

Ik heb aan het Noord twee generaties Breeds meegemaakt en alle twee waren gediplomeerd in het vloeken.

Het is wel niet vriendelijk wat ik schrijf maar dat is niet meer uit mijn herinnering weg te wissen. Jaap de Jong was een goeie man die misschien dat vloeken niet meer hoorde. Hij had een spraakgebrek en begon iedere zin met dienou-dienou. En dan kwam het goede woord.

Wat ben ik vaak bij Jaap en Neeltje over huis geweest. Toch was het Noord een gezellige buurt. Er was nog geen televisie en het beeld was ons buurtje. Het journaal was bij Kees Ootes voor, de stratenmaker die alles beter wist, omdat hij op z'n knieën door Nederland gekropen was.

Het agrarisch gedeelte presenteerde Piet Slotemaker die altijd koeien kocht waarvan je op de ribben gitaar kon spelen. Hij citeerde altijd Den Dré uit Ulvenhout of hij het zelf geschreven had. Dan was er Nan Spaan die altijd probeerde een uitgekouwde pruimtabak in je hand te duwen.

En niet te vergeten Arie Schoorl de „burgemeester” van het Noord. Met prachtige verhalen over boelhuizen in de omtrek.

Jan van Dijk

Een grote gebeurtenis was altijd als het circus van Armanda Roberti bij Dirk Langedijk op het grote terrein achter de herreberg neerstreek. Later stond het bij Jan Blauwboer, zoon van Jochem, die altijd stond te stekel-pikken met één hand en de andere met de duim in het vessie (een combinatie van boer en werkmans in één persoon).

Circus Armanda Roberti met een sterke man Hans Siegfried was in die tijd een begrip voor onze provincie. En direct denk ik dan aan Jan van Dijk uit Winkel. Jan is een paar jaar geleden wat geruisloos overleden. Ik had wel meer aandacht verwacht in de pers. Als hij als lompenhandelaar begonnen was en als circusman gestorven, dan was het misschien anders geweest.

Nu was het andersom. Maar voor mij was het een prachtmens met een grote kennis van het circus in die moeilijke jaren. Kostelijk waren zijn verhalen over circus Williams en Kinsbergen waar Jan als manusje van alles heeft gewerkt. Zijn vader was veldwachter in Winkel. Ik heb hem persoonlijk nog meegemaakt bij de groenten- en fruitveiling waar mijn grootvader zijn inkopen deed. Jan kreeg de circustik bij Blanus in Winkel.

Blanus was de oudste joodse circusdynastie. Heen en weer gestuurd door burgemeesters ook uit onze

omgeving. Bang als men was — als het tegen de winter liep — dat men het winterkwartier op zou slaan bij één of andere boer. En dat dat de gemeente geld zou kosten.

Een uitzondering was burgemeester Eriks van Petten. Blanus was in Petten met de kermis. Het stormde zo dat de tent niet kon worden opgezet. Burgemeester Eriks naar Blanus toe en bood de kerk aan als plaats waar de voorstelling kon worden gehouden. Het is een wonderlijke avond geworden.

Maar natuurlijk waren er die dit niet gepast vonden. Ik ben er van overtuigd dat als Onze Lieve Heer daar op Pettemer kermis was geweest hij Eriks een klopje op de schouder zou hebben gegeven. Want Hij heeft zich nooit geschaamd dat Hij in een stal is begonnen.

Hans Siegfried

Terug naar Armanda en speciaal naar Hans Siegfried. Zijn ware naam was Paul Lichtschlag, een Canadees. Mijn eerste treffen met hem was op een donderdagmorgen. Om zes uur moest ik met een grote wagen koolplanten naar de markt en steevast

Hans Siegfried.

wachtte ik bij Langendijk voor op mijn vader. Deze hielp me altijd over de hoge kluft (die er vroeger was) van de stenen pijp. Mijn vader verzorgde dan nog de koeien maar die morgen duurde het langer dan anders. Er kwam een grote man het erf af lopen. Hij begreep dat ik op hulp wachtte. Hij nam de wagen en ik moest er op een drafje achteraan lopen. Terwijl mijn vader en ik altijd bij Bakker Breebaart onze klompen uitschopten want op kousen stond je vaster.

Onkel Paul zoals Hans door de artiesten genoemd werd heeft ook nog bij circus Krakai gewerkt. Dit heeft ook nog in Valkkoog gestaan waar hij zich liet overrijden door de auto van Jan van Schoorl. Maar zijn grote tijd was wel bij Armanda Roberti, een circusfamilie die uit 1850 stamde. Armanda kon tot de beste force-rijders uit haar tijd gerekend worden. Persoonlijk had ik als jongen de indruk dat zij en Hans erg op elkaar gesteld waren. Het waren ook de topnummers uit het program. Paarden en kracht waren voor onze toen nog agrarische omgeving dé trekpleisters van een circus. Bij de voorstelling in het licht der schijnwerpers juichte men hen toe. Als de lichten uit waren was het voor velen weer gewoon kermisvolk.

Ik ventte met onze groente ook bij het circus en ben er nooit een cent tekort gekomen. Max en Bimbo de Lilliputter waren mijn vrienden, want kleine mensen kunnen ook groot zijn. Ik geloof dat drie verschillende zaken mij naar het toneel hebben gebracht: de echte Buziau, het circus bij Langendijk en Daan Pool.

Max en Bimbo zijn wel de oorzaak geweest dat ik later in ons eigen programma met kindercircus Oem-Papa de clown speelde. Als Daan Pool in Schagen liep, dan liep ik meestal een straatje extra om om hem nog eens tegen

te komen. Want als artiest was Daan een begrip en zijn decors zijn nog nooit overtoffen. Zelfs nu nog niet.

Terug naar Hans Siegfried. Hoeveel ouderen onder ons zullen zich hem nog herinneren; twee auto's aan iedere arm belette hij het wegrijden. Hij hield twee paarden tegen en liet zich door een beladen auto overrijden. Dé grote sensatie in die da-

gen. Dertig jaar geleden schreef ik in de Schager Courant iets over Hans Siegfried en kreeg ruim zestig brieven van lezers. Sommigen met foto van Onkel Paul. Ik heb ze toen naar Braunschweig gestuurd, waar hij toen woonde. Zijn brief heb ik altijd bewaard. Hij was zo getroffen door de menselijke toon in al die brieven. En als u wist hoe goed dit een circusartiest doet als hij bemerkt niet vergeten te zijn.

Hans Siegfried bij circus Krakai in Valkkoog met o.a. de Ford van Jan van Schoorl.

Enkele jaren geleden is hij verongelukt. In mijn herinnering leeft hij echter voort. Net zo goed als Jan van Dijk. Een oude clown heeft eens gezegd: „Een mug breng je in het circus, maar een olifant trek je er niet uit”.

Ja heus, dat ben ik zelf, als clown verkleed in kindercircus Oempapa. Hier op de markt in Gouda.

Gert had een nieuwe stoomfiets kocht. Je weet wel, zo'n zware Indian. Hai kroste d'r wat mee of, Teun Kraakman z'n buurman keek 'm vaak jaloers an. „Wil je 'n keer meeraie buur?” vroeg Gert op 'n eivend, en dat was raiden. Teun achterop en zo de Lagedijk over naar de Westfriese dijk. Bij de kluft stopte Gert effies en vroeg: „Hoe vind je ut nou buur?” „Merakel”, zei Teun, „maar koud in m'n nek, verschrikkelijk”. „Weet je wat”, zei Gert, „dan moet je je jassie verkeerd om antrekke dan hew je deer gien last van”. Dat beurde en Gert stoof de dijk op. Halfweg: „Gaet het zo beter buur?” Hij hoorde niks. Gert stopte, maar Teun was nergens te zien. „Nou, den hew ik hem zeker strooit”, docht Gert, en hij terug. Bai Sint Maarten stonde wat mensen op een bossie en Teun lag midden op de weg. „Mekeert er wat an?” vroeg Gert. „Nee”, zai er ien. „Eerst niet, maar zijn hoofd stond verkeerd om. Die hewwe we omdraaid en toen was ie dood”

Dorpsfiguren sterven uit

HOOFDSTUK 8

Ik ben nogal een vroegspook, evenals Arie en Jan Kater, Henk Klaver, Arie Blauwboer en Klaas Gootjes. Allemaal van die dauwtrappers.

Op zondagmorgen mag ik graag eens in en om Schagen fietsen. Dan denk je vaak: „Wat is er veel veranderd in Schagen”. Waar nu de Renessestraat is, heb ik als jongen honderdduizenden koolplanten geplukt in de tuin van mijn vader. Ja en dan schiet ik altijd nog in de lach. Toen daar huizen

Arie Blauwboer: „Ken je me volgen, Marie?”

gebouwd waren, kwam een leuk vrouwtje (thans een gewaardeerd raadslid) op ons tuincentrum vragen, of ik de tuin wilde verzorgen. Ik er heen en zei zo langs mijn neus weg: „In uw slaapkamer heb ik nog op mijn knieën gelegen”. Wat ze toen dacht weet ik niet, maar ze keek me wel vreemd aan.

Schuin achter waar nu de Beethovenlaan ligt, had je de tuintjes van het weeshuis. Volkstuintjes waren dat. Nog zie ik Arie Schoorl. Altijd bezig in zijn tuintje. Arie was wat je noemt een „dorpsfiguur”. (Gek, maar in de hele grote Van Dalen wordt het begrip dorpsfiguur niet aangetroffen). Een dorpsfiguur kan komisch zijn, maar ook een vrek, dronkaard, een zonderling of een rebel.

Toch sterven de dorpsfiguren uit. Ik ken er nog maar een in de goede zin van het woord: Arie Blauwboer. Zijn humor spuit er uit en zijn beroemde „geitenlach” heeft bij duizenden de tranen over de wangen doen lopen. En dan zijn stopwoord „Ken je me volgen, Marie?” Maar hij is om de donder niet lui. Zulke mensen horen erbij, die heb je gewoon nodig.

Dan was daar de burgemeester van het Noord. Die luisterde naar de bijnaam Pietje padje Poe. Klein van stuk was hij met een gezicht als een afgeschrobd varken. Gesierd door een enorme snor en die eeuwige grote sigaar in het hoofd. Als hij nu nog leefde en al die rommel bewaard had, was hij schatrijk geworden. Wel had hij een portefeuille met een ketting om zijn nek met waardeloze Duitse merken er in, bovenop een schaars tientje van Nederlands fabrikaat. Zijn pakhuis op het Nespada, nu Beethovenlaan, puilde uit met oude boezem-

schoppen, papbakken, tuigen, wagenwielen, karns, arresleeën, enz., enz.

Dikke Dirk Keet was ook een dorpsfiguur, maar dan van bedenkelijk allooi. Een vrek die zich verrijkte ten koste van arme mensen, een huisjesmelker en geldschietter. Een om op te schieten. Hij woonde op de Loet, waar nu kapsalon Bremer is. Genoeg hierover, zonde van mijn pen.

Nee, dan Boei-Boei, Roggeveen was zijn echte naam, meubelmaker van zijn vak. Als hij de grens van een gezellig pilsje had bereikt, ging hij schaatsen, biljarten en jongleren. Een pantomimespeler uit de kunst. Je zag hem biljarten zonder biljart. Zijn ogen volgden helemaal de speelbal bij elke stoot. Zelfs het denkbeeldig krijt lag altijd op dezelfde plaats. Ook zijn schaatsen aan de stok was volmaakt.

Jo Spiering

Een tragisch dorpsfiguur was Jo Spiering. Hij deed geen vlieg kwaad, handenwrijvend wiegde hij van de ene been op d'ander en floot overal waar hij maar muziek hoorde. Ik heb er later wel spijt van gehad, dat ik als jongen er bij stond en zei „Mooi weer hè, Joop” want dan kon je er donder op zeggen dat hij dit „mooi weer hè” tot in het oneindige zou blijven herhalen, zijn handen wrijvend en wiegelend van de ene been op de ander. Hij woonde waar nu Schene woont.

Over dorpsfiguren gesproken. Slijkerman in de Zijp was ook een portret.

In de oorlog reed hij op een keer met een mand vlees op de fiets, toen hij door de Duitsers werd aangehouden. Controle. Jawohl. Waarop Slijkerman antwoordde: „Nou jongens, dat komt mooi uit, laat ik nou net op weg zijn naar jullie toe. Eefies terug vind ik deze mand met vlees, zonde om

die te laten leggen, nietwaar, as ien of are zwart-handelaar het vindt, ben jullie het kwijt”.

Maar goed, we stappen weer op de fiets en gaan de Hoep in. Daar is alles nog bij het oude gebleven, behalve de twee café's dan die bij het Septemberbombardement om het leven zijn gekomen, van 1943, evenals de fietsenstalling van Jo Casticum, waar een bord verkondigde „kinderen stallen vijf cent”. Hij zal wel bedoeld hebben: kinderfietsen.

Waar nu de polder Schagen zetelt, had je het fijne kerkje van dominee Boeke. Daarnaast was vroeger de gasfabriek en de wasserij „De Lelie” aan het eind van de Hoep voor de fraaie boerenplaats van Veldboer en waar het z.g. „Spaanse Stuk” begon. Het „Spaanse Stuk” kwam uit bij Dirk Blauwboer op de Nes. Dan gaan mijn gedachten meteen terug naar die Amsterdamse postbode, die voor straf was overgeplaatst naar onze kleine gemeente. Zijn buurvrouw vroeg hem na een paar dagen of hij haar Pietje Puck eens wilde zien. Pietje Puck is een volksnaam voor vlijtig Liesje. Hij begreep niet wat ze bedoelde, dacht er het zijne van en later hebben wij daar nog heel hartelijk om gelachen.

Weet je wat, we rijden over de Nes naar Schagen terug.

Meest dezelfde huizen, wel veranderd van bewoners. Bij de Snevert stonden twee molens, die van Kuyper en Fok Schermer. De laatste is helaas gesloopt.

In het huisje, waar nu Otto Wiegman woont, leefde een kol, een soort heks. U zult er om lachen als ik u vertel dat er mensen steevast in haar hekserijen geloofden.

In de Moerbeek, had je een molenaar, die lid was van het R.K. zangkoor. Lopende, weer of geen weer, begaf hij zich naar het koor. Arie de Moel was zijn naam. „Op een avond”, vertelde Arie.

„loop ik net de Hoep uit en bij het begin van de Snevert springt een kat op mijn rug uit de bomen. Ik verschoot me dood, ik jaag hem weg, maar hij blijft me op de nek springen. Toen grijp ik het beest in zijn nekvel en slinger hem uit alle macht tegen een boom met zijn kop. De volgende dag ga ik langs het huisje van de kol op de Snevert en

daar zit ze me toch met een groot verband om het hoofd voor het raam”.

Antje en Cornelia Blom vertelden daarbij nog dat Jan de Wit's paard stok stijf voor het huis bleef staan, zodat hij zijn hooi heel over Schagen naar huis moest halen.

Het is nog vroeg en ik besluit nog een rondje (gek,

De oude lommerrijke Laansloot. Links de kade van beurtschipper Hoogland; in de verte het boog-

bruggetje dat dit deel van Schagen — ondanks stankperikelen — extra pittoresque maakte.

ze spreken nooit van een vierkantje) door Schagen te lopen.

Nu ik in de Landbouwstraat woon, zo langs de Laan, wat vroeger een breed vaarwater was en waar schipper Hoogland z'n aanlegsteiger had tegenover Trapman (nu Konsum).

Het boogbrugje gaf de Laan een vriendelijk aanzien. Het bruggetje werd in de volksmond „de brug der zuchten” genoemd, want het belastingkantoor was aan de overzijde. De sloot zelf was berucht, bij weersveranderingen moest je de neus dichthouden, maar in de winter was de Laansloot het domein van de „Landbouwperen”, boerenzoons die studeerden in de akkerologie op de Landbouwschool. Vooral in het „schosse trappen” waren ze meesters, waarbij een hele sliert tegelijk over de ijsschotsen ging, waarbij menigeen met een nat pak de kant bereikte.

De overkant heette de z.g. Stille Laan. Waar nu de landbouwvoorlichting gevestigd is woonde vroeger kantonrechter Mijhuijzen, waar nu Volten woont, woonde deurwaarder Van Huit. Het was zo'n beetje de Apollolaan van Schagen.

Aan het einde der Stille Laan waar nu Schmalz woont, was het huis van A. C. Roggeveen, de gemeente-secretaris, kortweg „de Sik” genoemd. De naam Roggeveen kwam veel in Schagen voor, zodat men weer in bijnamen verviel als Jan Hen, Piet Big en 't Erwtje. De laatste woonde op de Loet en was de vader van de jong gestorven schrijver Leonard Roggeveen. De serie van „Daantje” en niet te vergeten „De avonturen van Bram Vingerling” zijn nog steeds in de boekhandel verkrijgbaar.

Op de hoek van de Laan waar nu Burgman woont was de sigarenzaak van Mijndert — Zuurbal — Roggeveen.

Iedereen ging op die bijnaam af, zonder ook maar de minste bedoeling te kwetsen. Een reiziger in de Gouden Engel vroeg eens waar de beste sigarenzaak in Schagen was. Men antwoordde: „Mein-

dert Zuurbal”. Hij ging met zijn koffer op stap, opende de winkeldeur en met een vriendelijk „Goedenmiddag, meneer Zuurbal”, kon hij zo weer omkeren.

Ook was Meindert een verwoed visser en sloot soms een dag zijn winkel, maar lag voor z'n vaste klanten de rookwaren achter het huis in een schuurtje en die konden dan zich zelf bedienen. Iets wat tekenend is voor die tijd.

En dan was er nog Roggeveen de zadelmaker, waar Willem Band jaren lang heeft gewerkt en die later op 't Noord voor zich zelf is begonnen. Willem Band, velen zullen zich hem nog herinneren. 's Zondags steevast met bolhoed en immer opgeruimd met een bariton-lach die zeer aanstekelijk werkte.

Roggeveen woonde waar nu Van Zijl z'n woning-inrichting heeft. Voordien het café van Plevier. Wist u dat de nestor van het Nederlandse cabaret Alex de Haas daar zijn *allereerste* optreden heeft gehad?

Schagen had vroeger nogal wat café's, lang niet alle hebben de tijden overleefd. Waar nu radio Snaas zetelt was de „Ceres”, waarover ik nog wel eens zal schrijven. Dan had je op de Laan „Hotel de Roos”, café Stikkelman en „de Thalia”, bar van de Duitser Heinz Stenk met rode Ida als blikvanger.

Naast de bioscoop café Bontes, vader Snaas in „de Nachtegaal”, „de Wildeman” op de Markt, „het Vosje” eveneens op de Markt (het originele vosje staat nog op één der kassen van ons tuincentrum). Toon Koridon op 't Noord, Oudejans op de Loet. „De eerste” en „laatste” aanleg in de Hoep. „Het hutje aan de zee” op de Snevert en ga zo maar door in die dagen met ± drie à vierduizend inwoners 28 café's . . . en misschien nog enkele meer. Dan denk je aan het oude gezegde: „Beverwijk,

De Rijk en Schagen zijn Noordhollands grootste plagen". Maar dat valt wel mee. Ook mag ik niet vergeten Hotel Centrum (tegenover het raadhuis) waar nu de Nutsspaarbank is gevestigd en de familie Roobol jarenlang heeft

gewoond. Mevr. Roobol was een dochter van Jan de Rooy waar nu „de Schouw" is, bekend om z'n rookvlees en stokvis.

Ik ga naar huis om 'n koppie.

Niet ieder mens is vatbaar voor humor. Zo kwam er vorige week een heer op ons tuincentrum met de vraag of ik parkieten verkocht. „Neen", zei ik, „die verkoop ik niet; wel parkietenzaad, dan kunt u ze zelf zaaien". Het werd niet erg gewaardeerd, maar ja ieder mens is anders.

Gert van „t kleine spoortje"

HOOFDSTUK 9

Als ik zondagmorgen door Schagen fiets, heb ik wel eens de neiging om de verboden inrit op de Gracht te nemen en dan zo de Markt langs „Hotel Langzaam" (v/h Wapen van Schagen) de eveneens verboden Herenstraat in te rijden naar de Loet. De brede boulevard van nu was vroeger de ligplaats van vele beurtschippers: Speets, Dekker, Hoogschagen, Bleeker en Tijn - sommige ook voor vee aan- en afvoer. Ze voeren op Alkmaar, Amsterdam en Rotterdam en gaven de Loet een levendig karakter. Tussen de boten lag het vlotje van Keesman, de mandenmaker met tenen voor zijn manden. De rechtse kant was en is nog de bierkade die tot ver in de historie teruggaat.

Gelukkig staan daar nog wat schaarse oude gevel-tjes. Links de muziekwinkel van Koelemij en Koe-meester de bakker (nu Pannekeet).

Daarnaast Aldert Kossen, een echt ouderwetse winkel. Naast Bleeker was „het Laantje" wat nu verdwenen is en waar Vlaskamp woonde. Deze was penningmeester van „Help u zelf" waar ik zes gulden per week kon halen toen mijn vader ziek was. Daar was ook het tramstation vanwaar de tram verder de Zijpe introk (wat nu het wandelpad is en vroeger de trambaan).

De beplanting is nog van vrij recente datum. Maar wist u dat het idee van wandelpad al 46 jaar oud is? Want in 1930 was het Dirk Rotgans die in de Schager Courant dit idee opperde en waar onder-getekende op antwoordde. Ik heb hier de Courant van februari 1930 voor mij liggen.

Mijnheer de redacteur,

In uw blad van 15 februari j.l. las ik het ingezonden stuk van den heer Rotgans over het rij- en wandelpad door Westfriesland en ik juich het idee van den heer Rotgans toe en ik stem VOOR.

*Iedereen heeft hel wel gelezen van dat wandelpad
O wat zou dat heerlijk wezen
als men zoo'n Paradijsweg had
Waar eens de stoomtram langs huppelde
dwars door groene weiden heen
daar moet de ideale weg verrijzen
enz. enz.*

Was getekend, 20 februari 1930 Jan Buisman.

Het heeft wel lang geduurd eer een gedeelte verwezenlijkt werd.

„Klein spoortje"

Zelf heb ik de tram Schagen-Wognum nog begraven, zij het dan op het toneel in de revue „Lach Iedereen Dag".

De trams vertrokken van Schagens Centraal Station. Gerrit van Dok was een conducteur bijgenaamd „Gert van 't kleine spoortje" en sprak ieder op een boertige manier aan. Stapte er bijvoorbeeld ergens een vrouw in dan ontspon zich een heel verhaal in de trant van: „Nou heu maid, wat hew ik jou al 'n taid niet sien. Ik had hoort dat je om 'n poppie was (een baby verwachtte) maar ik zien dat je weer op de nieuwe penne benne. Aars alles goed thuis? Ik ben 'r zelf ok 'n taid uit weest want

ik lag met 'n krom bien plat op bed. Je gaan zeker naar je snaartje in de Weere.

Das den negen stuivers . . . hew je ut niet klainer want ik hew tekort wisselgeld en aars komt het veneivend wel als je teruggaan".

Dergelijke verhalen waren schering en inslag bij Gert wat de gemoedelijkheid van toen weergeeft. Trouwens Van Gastel wachtte bij de Blikken Bus aan de Tin trouw als hij nog een klant aan zag komen. Ook Smit en Leertouwer waren op deze lijn. En als wij dan met de tram met het schoolfeest naar Schoorl en Bergen gingen was dit een feestdag om nooit te vergeten.

Langs het Laantje (wat ook als scharrel-laantje gebruikt werd) kwam je bij de Kakelepost waar we sallemanders vingten. Het karakteristieke bruggetje moet blijven bestaan want het hoort bij Avendorp. Over de trambaan had je de graanhandel van Piet Meurs, later Wardenaar en De Graaf garage. De graanschuiten lagen aan de overkant van de weg; met de hand werden de zakken volgeschept, dan op de schouder, het trapje op, over de weg, weer een trap op naar de zolder. Hendrik de Boer en Hil Schrieken zullen dit duizenden malen hebben herhaald. Vlak daarbij stond ook een molen. Het land daarachter was in gebruik bij Janko Boontjes en heette toepasselijk „De Molenwaaid".

In de Molenweg had je een kaasfabriek waar de boeren met de hondskar de melk aanvoerden (nu tapijthandel de Leeuw). Via de Tjallewallerweg kwam je bij Crisjeswerf, een terp als Avendorp en vroeger de Oude Kaag.

Mijn grootvader heeft nog op Crisjeswerf gewoond en ventte met vet de dorpen af. Verder kwam je bij de Wiel, altijd het visdomein van vele henge-laars. Met name van Lutjeharms, een dorpsfiguur uit vervlogen dagen en wereldkampioen pruimsap spugen. Ik heb hem nooit anders gekend dan met

een pruim achter zijn kiezen. Hij was stucadoor en had een winkel in de Molenstraat waar hij o.a. ook wittelis verkocht.

Toen kwam de tijd dat men een saus gebruikte om er een kleurtje aan te geven. Lutjeharms plaatste daarop een bord in zijn etalage waarop te lezen stond „WITKALK IN ALLE KLEUREN", waaronder met kleinere letters „voor handen", waarmee hij bedoelde - in voorraad -.

Lutjeharms was ook bestuurslid van de hengel-sportvereniging en schreef in lange artikelen dat het een schandaal was dat men met twee hengels viste. Op een goede dag werd hij zelf bekeurd wegens het vissen met twee visroeien.

Flipsen

De politiemacht in Schagen bestond aanvankelijk uit één persoon, een Flipsen-figuur. Wee je gebeente als hij je hebben moest. Hij ging niet naar je ouders of naar de school, maar stapte van zijn fiets met steppie, greep je vast, noemde de misdaad en gaf je een schop onder je gat.

Met de raad het niet weer te doen (belletje trek of appelpik) liet hij je gaan. Een keer gebeurde het dat hij de verkeerde een schop gaf. Hij was wel zo sportief dat hij zich twee schoppen terug liet geven (één voor straf - historisch).

Als hij 's avonds tegen sluitingsuur een café binnenstapte om op het juiste sluitingsuur toe te zien vroeg de kastelein wel eens, „Abma wil je een borreltje?" Steevast antwoordde hij dan: „Omkopen zeker . . . nou ja geef me dan maar eentje". Veel later en ver na sluitingsuur brachten de klanten hem dan thuis.

„Proost"

Via de Hale en langs de gecamoefleerde heuvel van de vuilnisbelt die aan de tijd van Kees Hen-

derickse met 'n Belse knol en Poep Taai van de afdeling tonnage doet denken, kom je op het Noord.

Evenals de Loet was ook het Noord bevaarbaar. Waar Kaptein nu woont was vroeger het snoepwinkeltje van Antje Vermeer, met toverballen,

hete bliksem, ulevellen en meer van dat soort heerlijkheden. Wat was het moeilijk te besluiten waar je je halve of hele cent aan zou besteden.

Achter Ploeger woonde Rens Bras, een ijzersterke kerel en altijd optimistisch. 's Avonds zette hij een teil water buiten of het vroom dat het kraakte of niet. 's Morgens kwam hij naar buiten, trok zijn

De molen naast de graanhandel van P. Meurs, nu autospuiterij De Graaf. Daarachter nu Wielewaal en Waldervaart.

baaien hemd uit, sloeg desnoods het ijs stuk en waste zijn bovenlichaam. Daarna nam hij, dag in dag uit, een slok zoete olie en zei: „Proost”. Hij is er overigens 92 jaar oud mee geworden.

Historisch is dat Rens op een dag voor de kantonrechter moest komen omdat hij een stuurs, wat verlegen meisje uit een spoorhuisje bij Muggenburg ongevraagd een zoen had gegeven. Haar vader gooide dit voor de kantonrechter. Op de vraag hoeveel zoenen Rens nu gegeven had antwoordde ze . . . „dat weet ik niet, want hij hield zo lang aan”.

Rens heeft jarenlang achter slager Ploeger gewoond bij de z.g. „Steenen Pijp”. Hij trok met de handwagen, waarop een baal uien en wat rabarber, de boer op, altijd zingend en vrolijk gestemd.

Je kunt het je niet meer voorstellen, met die grindwegen (halfslag paardepad) naar 't Zand, de Belkummerweg door en over St. Maarten terug.

Vaak stak hij een paar rabarberstelen omhoog bij z'n klanten en riep: „Ik heb grote stelen en kleine stelen, maar de grote stelen het meest”.

Later heeft hij z'n vrouw tot haar dood op een bovenmenselijke manier verzorgd, altijd vrolijk en heeft in huis alles alleen zonder hulp verzorgd. Ik zie hem nog die oude stoel in de zon zetten, waarna hij z'n vrouw in zijn sterke armen nam en haar dan voorzichtig in die stoel zette.

Kostelijk waren de verhalen over zijn tijd dat hij lopende te vrijen ging naar een of andere boerenmeid in de speketerpolder. Vrijen achter de koeien en soms de boer nog helpen als er een koe moest kalveren.

Dat zal dan nu een honderd jaar terug zijn geweest, wie weet vertel ik zijn verhalen nog wel eens over dat witte paard op 't Spaanse stuk dat hij in 't holst van de nacht voor een spook aanzag.

Wie weet.

Onder Callantsoog woonde een oud stelletje Gert en Afie.

Ze bemoeiden zich met niemand en woonden ergens in de Nollen. Ze hadden geen radio in huis en zelfs geen spiegel. Voor hem was dat zeker niet nodig, want hij kon zijn haren wel kammen met een zeemlederen lap.

Op 'n dag werd hij uitgenodigd — per brief — of hij bij notaris De Boer wilde komen. Hij zag er erg tegenop maar ging toch langs de graskant lopende naar Schagen.

Hij komt in Schagen aan en vindt op de Steenen Pijp een klein rond spiegeltje. Hij wist niet wat het was, pakt het op kijkt en zegt: „Nou dat is precies mijn vader”. Hij steekt het in z'n vessie en terug kijkt hij nog 'ns: „tja 't is precies de oud”.

's Avonds komt hij thuis, loof en verboeft. Onder het eten kijkt hij nog eens. Afie had dat in de gaten en vroeg: „Wat hew je deer, Gert?” Gert mopperde wat en ging de bedstee in, zo'n ouwe met 'n Rottelplank.

Afie ging ook naar bed.

Ze kon maar niet in slaap komen en dacht wat zou ie nou in z'n vessie hebben.

Zij klom de bedstee weer uit, zocht in zijn kleren en toen ze het gevonden had zei ze: „Zien je wel, ik docht het al, are wijfe en nog zo'n lillekerd òk”.

Tot een volgende keer maar weer.

Handel en wandel rond de Nieuwstraat

HOOFDSTUK 10

WAT KAN EEN STERFELIJK MENS
OP AARDE BETER WENSEN
ALS KOREN OP HET LAND
EN BROOD VOOR ALLE MENSEN?

van Janus Wind,
Dirk en Afie Tamis, de Boontjes
en Hokkebil

*Ik ben nog steeds blij met de kopie van dit bord.
Het hangt boven onze tuinwinkel aan de Hoep en
is in de loop der jaren door vele touristen gefoto-
grafeerd en ontcijferd. Het origineel is, meen ik,*

„Wat kan een sterfelijk mens enz. . . .” Een kopie van het bord hangt aan de tuinwinkel van tuincen-

trum aan de Hoep. Het origineel bevindt zich in een museum te Hoorn.

in een museum in Hoorn. Dat vind ik jammer, want het hoort in Schagen thuis. Vele tientallen jaren geleden hing het boven de bakkerij van Wit achter in de Nieuwstraat. Jaren later verhuisde het naar de Markt in het pand waar nu Ten Bokkel gevestigd is.

De dochter van Wit trouwde aan Rus die groenteboer was en naast de bakkerij woonde. Zo klein als Schagen toen was; het barstte van de groenteboeren.

Daar was Willem Kuiper die naast groenteboer ook neringziek was, Dirk Bleeker (van de loodgieters) en niet te vergeten Willem Kiezeling die altijd als een kerkmeester achter zijn kar liep en de indruk wekte dat het een gunst was dat je bij hem mocht kopen. Dan had je nog de Poskers, Piet Hoogland, Jan Deutekom en Dirk Brugman.

Van Rus weet ik me nog te herinneren dat hij zijn tuin had aan de Hale vlak voor de trambaan. De spinazie verpakte hij altijd in hele kleine mandjes met alle blaadjes rechttop. Een handel van een paar centen per mandje.

Mijn grootvader was op dat gebied even slimmer of handiger. 's Avonds moest ik de spinazie met de sproeier begieten. Als dan de klanten de volgende dag zeiden: Brugman, wat is de spinazie nat, dan zei hij glashard: Ja mevrouw, het heeft zo lekker gedauwd vannacht. Wat een tijd, de sla en snijbonen werden per tel verkocht en moesten allemaal recht in een kistje gelegd worden.

Ik ben zelf ook nog groenteboer geweest voor mijn vader. Puike Zeeuwse blauwen of Rooie Ster voor vijf cent per kilo. Mijn beste hoek was altijd de Nieuwstraat waar de „bonken” (de grote aardappelen) naar de logementen van Brantenaar of Boon gingen of naar de grote gezinnen van Bloker of „Brantneus” zoals Piet Brantenaar genoemd werd en die vele jaren back speelde bij Sparta.

„Erwten”

De Nieuwstraat is altijd het middelpunt van handel geweest. Of het nu lompen, ijzer, auto's, huiden of de uitjes uit het zuur van Arie Snaars gold of de tompoucen van Ap van Schijen en de potten en pannen van Arie Jonkman; het bruipte er van levendige handel.

Een bekend oud Schagenaar M. F. Roep schreef mij laatst . . . „en dan de typen in de 'straat'. De 'straat met onze vijfde colonne' gaf Schagen een cachet van centrumplaats, een marktstadje. Een echt dorp heeft zo iets niet, dat was dus een extra verdienste . . .”

De straat hoorde bij Schagen en er zijn zeer verdienstelijke mensen uit voortgekomen. Ho, Jan Buisman, ze waren allen goed op verschillende manieren.

Als je een pond grauwe erwten op tafel gooit, vind je er ook een paar tussen die je opzij schuift. Een van die erwten was wel Janus Wind, zomaar een zwart schaap die je beter uit je portemonnee kon houden. Vindingrijk in het verkrijgen van handel zonder geld. Lui was hij echter ook niet. Als vee-knecht ging hij dikwijls mee naar Frankrijk met bijvoorbeeld de nu nog levende veehandelaar Nic. Groot, die zijn koeien en stieren in Lille of Parijs marktte.

Vijf lange dagen en nachten duurde zo'n reis waarop Janus de beesten van hooi en water voorzag, ze aan de grens even liet vertreden en dan maar weer verder.

Op een keer loopt Groot met een zakenrelatie op de Champs Elysée en ziet daar Janus in een hagelwit, goed gesneden kostuum lopen, strooien hoed op, stokje in de hand, een sigaartje in de mond en een vlotte Parisienne aan de arm. Groot dacht: „Hier klopt iets niet”. Wat was nu het geval?

Aan de grens wisten de boeren dat er een vee-

trein met kalfkoeien naar Parijs onderweg was. Janus verkocht aan die boertjes de kalveren die onderweg geboren waren. Een handigheid Janus waardig.

„Proppen kauwer”

Ook een figuur was Dirk Tamis die met Afie de Zwaluw getrouwd was. Mijn vrouw heeft ze nog gekend toen ze onder duin woonden in een boetje. Kwam niet aan Afie want ze was helder en schoon. Hier nog een waar verhaal over Dirk.

Dirk had met geld van Nic. Groot een paard gekocht voor veertig gulden en deze verkocht aan een paar bouwertjes uit de Langedijk met de afspraak dat ze het beest altijd terug konden brengen. Een week later stond het knol weer aan de stangen in Schagen en de bouwertjes op Dirk af. Het paard was een z.g. „proppen-kauwer”. „Nou”, zei Dirk, „laten we effies opsteke bij Huiberts”. Het werd een kop koffie en later een slokkie. Dirk moest nodig weer naar de Markt en zei: „Mannen, tot kijk”. „Ja maar”, zeiden de bouwers, „je hebt die zestig gulden nog niet terugbetaald”. „Terugbetaald?” zei Dirk, „dat heb ik nooit gezegd. Ik heb gezegd, je kunt hem altijd terugbrengen, meer niet . . .”

Direct daarop een andere kant van de medaille, in casu zijn vrouw Afie. Het was mijn eigen oom Reindert Buisman die 300 gulden verloor op de Schager markt. Het was een arme kluzenaar die op herfstdag zijn koeien verkocht en daar de winter mee door moest. Dat geld was alles voor hem. Naar de politie, niets gevonden of gehoord.

's Avonds in donker werd aan de deur geklopt en daar stond Afie, die lopend uit Schagen was gekomen met de portefeuille. Er mankeerde geen cent aan.

En dan die bijnamen. Hoe kwam men eraan. Neem nou Klaas Tiet, die Bieseboer heette. Een

grote vriendelijke man die voor ieder een vriendelijk woord had. Jarenlang ging hij lopend met de paarden van Schagen naar Purmerend. Ja, lopend. Nooit op een paard, maar met lijn 2. Als hij 's nachts om twee uur vertrok, dan stonden de paarden om acht uur aan de lijn in Purmerend. Om twaalf uur weer terug kon vrouwlief om zes uur de pot op tafel zetten. Later was hij nog

Klaas Bieseboer de stadsomroeper, hier op de Loet bij de familie Oudejans.

stadsomroeper. U weet wel van: „bang . . . Heden wordt bekendgemaakt enz. tot het slot van Zegt het de een en ander voort” bang. De beste omroeper vond ik altijd Maarten Weeland. Goeie harde stem, zelfs met pruim achter de kiezen en lopen als een kieft.

Boontjes

Dan was er natuurlijk de stalhouderij van Cor Boontjes waar mijn vader jarenlang koetsier is ge-

De stalhouderij van Boontjes bevond zich in de Nieuwstraat. Bekend was evenzeer Koffiehuis De Beurs. Op de foto staan de koetsen, koetsiers en „luxe auto” opgesteld voor het beroemde etablissement, centrum voor de vetveehandel. Het gebouw heeft moeten wijken voor het bankgebouw dat er nu staat. Op de tweede koets van rechts zit de vader van Jan Buisman.

weest. Boontjes had rijtuigen van vier tot veertien personen. De Kerkwagen, de Jan Plezier en koetsen voor o.a. veearts Muys en anderen.

De gemoedelijkheid van die tijd was dat alles zo gemoedelijk verliep. Zo was Gouzine uit Amsterdam een jaarlijks terugkerende klant die in januari een briefkaart stuurde dat hij b.v. drie mei met de trein van tien uur aankwam en voor een week een koets bestelde. De gehele week bezocht hij dan manufacturiers in de omgeving. Boontjes reed Gouzine altijd zelf want dan hoorde hij het grote

nieuws uit Amsterdam en van de schepen die uit Indië kwamen.

Nieuwsgaarders in kleine kring waren de marskramers. Ze brachten vaak boodschappen, want velen trokken tussen Hoorn en Schagen. Het bracht ook zakelijk voordeel, want de eerste kocht dikwijls wat, terwijl de nieuws-ontvanger ook voor koop openstond. Ook de „lappiespoepen” waren nieuwsoverbreders, maar daarover later.

De oude postbode kon in den beginne maar moeilijk loskomen van de oude mondelinge sfeer. Ik weet nog goed dat Arie Struif op de Nes het pad opkwam en aan mijn grootmoeder vertelde: „Vrouw Brugman, je gasten komen zondag niet, want kleine Piet is van de koolboet gevallen”. Zo ging dat vroeger.

Maar om op Boontjes terug te komen. Ze waren de eersten die in Schagen een auto bezaten, een FN. Zakelijk als ze waren kon je voor vijftien cent een rondrit maken. Dat gebeurde in de kermisweek en de exploitanten protesteerden bij de burgemeester, want de klanten werden weggetrokken. Het bedrijf groeide uit tot wat het nu is en met een vérziende blik werden de panden opgekocht wat nu de goudkust is geworden. Een bewijs dat ze de boontjes zelf dopten. Janco, de broer van Cor, zat in de Gouden Engel en Cor in de beurs, waar nu het marktontsierende bankgebouw staat.

Ja, de handel was de slagader van de Nieuwstraat. Of het nu Jaap Hokkebil was met zijn transportlorrie voor wrak vee of klein vervoer of Koen de Wonderdokter met zijn middel tegen wratten en voor een goede stoelgang enz.

Een donkere schaduw over de Nieuwstraat was de brand bij bakker Broersma (nu Ten Bokkel) waarbij twee kinderen levend verbrandden. Wonderlijk hoe je aan zoiets herinnerd kunt worden. Ikzelf was nog te jong om het te weten, maar het verhaal hoorde ik van mijn vader die het meemaakte.

Enkele weken terug komt er een kras oud heertje in de tuinwinkel. Het bleek de heer J. Annes te zijn uit de Hoep. „U herkent mij zeker niet meer, maar ik ben knecht geweest bij bakker Broersma waar twee kinderen omkwamen en u was daar ook bij”. Hij sloeg een generatie over, maar alla.

Van alles werd geprobeerd om de kinderen te redden, maar het was vergeefs. Mijn vader voelde zich bij het gebeuren sterk betrokken. Jaren later heeft dit voor mij een wrange nasmaak gehad. Het graf van de kinderen lag vooraan op de Begraafplaats. Het is nu verdwenen, maar was zeer verwaarloosd met onkruid en zeeschelpen . . .

Op een zondagmorgen knapte ik het een beetje op, trok het onkruid eruit en maakte de schelpen weer een beetje los. Ik kreeg van de toenmalige beheerder een uitbrander dat ik daar niet aan mocht komen. Ik heb dat heel erg gevonden. Het duurde niet langer dan dat hij op zijn schop leunde.

Zo was de heer Annes de aanleiding dat ik de Nieuwstraat nog eens doorliep voor deze Klompen door Schagen.

Gert Buur was van huis uit altijd nieuwsgierig weest; deer wiste de maide op ut durp alles van. Hij was er ien die z'n pet ofnam as ergens de was buiten hong. Maar in ut knappe was ie ook nieuwskierig. Onderlest ware lui van de waterleiding al vroeg an 't spitte voor zijn huis. Gert er op af . . .

„Zo manne, 'n lek?“, weerop ien van de werklui knikte.

„Docht ik al“, zoi Gert, „d'r zat vanochtend een wurm in de koffiepote“.

Van de week heb ie ut lillek oploupen. Piet Daalder was vlak bai z'n bouw 'n nieuw wegdek an het make. Gert erbai. Hoe ut beurd is weet oigeluk niemand, maar leit Gert nou stroffele en de zware wals over zich heen kroige. Ze hewwe hem direct naar Alkmaar brocht en toen pas werd ma weerskouwd. Ken je begroipe die hillegaar van de kouk. Zij ging holderdebolder naar Alkmaar, en vraagt an de portier: „Weer lait Gert?“. Die man wist van gien Gert dus zei Afie: „Gert Kraakman“. De man bladert weer in z'n boek en zoi: „Ja, ik hew hem, hai lait in kamer 12, 13 en 14 . . .”

De Molenstraat

HOOFDSTUK 11

De Molenstraat, de Schager urinoirs en de „Galerie du Voltage”

Terug naar de werkelijkheid van het verleden. Vanuit theater Royal gaan we verder langs de lage kant. Langs Bontes, een bekend volkscafé met een groot Hupfielddorgel. Daarnaast een viswinkeltje, waar nu de ingang van het Makado-center is was de apotheek van Van de Wal. Ik meen broer en zus en hij maakte altijd de indruk van de eeuwige student. Wat ik mij levendig herinner is een grote rode hond, een klein weegschaaltje en donker gekleurde potjes.

En dan Van Geelen de juwelier waar de zanger Tom Denijs nog heeft gewoond en een landelijke bekendheid genoot. Waar Ries van Halm zijn kapsalon had stonden nog enige oude huisjes achter, waar Klaas Sneekes nog heeft gewoond. Even verder Hein Deutekom met een lilliputkaaswagen (dat moest wel omdat de steeg zo smal was, om achter in zijn pakhuis te komen).

Dan was er het kleine boekwinkeltje van Plukker. Oma Plukker zwaaide er de scepter. Net als de moeder van de Plukkers van nu was ze niet uit de zaak te bránden. 't Winkeltje werd de ontvangkamer en de kopieerkamer, het bedrijf vluchtte naar de Witte Paal. De winkel bleef en slokte ook nog de sigarenzaak daarnaast op. Middenin was Josef Kroone gevestigd. Mensen nog nog an toe, wat had die een stem. Samen met Jan Komen was hij een heel kerkkoor.

„De Lijmkit”

Ja, Jan Komen. Schoenmaker blijf bij je leest. Een spreekwoord dat Jan Komen ten voeten uit tekende. Van vroeg tot laat kon je hem vinden in zijn werkplaats achter de winkel. Als Jan Steen of Van Ostade geleefd hadden in die tijd, had er beslist een schilderij van hem bestaan. Zijn avondsecundanten waren Jan Band en Evert Deutekom, een type vrijgezel dat tot ieder meisje zou zeggen: „Van de avond tot de morgen, zal ik voor je zorgen”. Verder was daar Jaap Band en ook „Meester Jan” Buiskool kwam graag een praatje maken bij Komen. Daar kon geen skeerwinkel tegenop (op die van Zoonen na dan). Het potkacheltje, de reuk van leer en pek, z'n kwispeldeur, de mattenstoelen zonder leuning en de snippers leer als vloerbedekking vormden de achtergrond. Een prachtmens en iemand waar zijn kinderen nog trots op zijn. Hoe hij praatte met de houten pennetjes of spijkers in zijn mond. Die hij op meesterlijke en onnavolgbare wijze in zijn hand wist te spuwen. Hoe hij dat deed is mij nog een raadsel.

Ergens pruttelde een pot lijm op een petroleumstelletje. De naam van een radioprogramma schiet me te binnen: De Lijmkit. Dat was zijn werkplaats ten voeten uit.

Kroone en Jan bezaten een eigen waterplaats die de gemeente tegen het pand van Kroone geplaatst had. Het verhaal gaat dat een van de dochters van Kroone naar de burgemeester stapte met de vraag of die waterplaats niet verwijderd kon worden.

De burgemeester zou gezegd hebben: „Och u moet

De drooglegging van Jan Komen en Josef Kroone.

me niet lastig vallen met dergelijke kleinigheden”, waarop ze antwoordde: „Kleinigheden burgemeester. Nou dan moet u maar eens bij ons uit het raam kijken . . .”

In 1946 werd deze gesloopt en Gerard Dekker de tekenaar legde dit vast. Het mannetje op de tekening is Jan Komen, met schootsvel en galgen. Heel raak getekend.

Waar Kees Knuwer nu met Nel z'n zaak heeft, was de sigarenwinkel van Bakker met op de toonbank een enorme Delfts blauwe tabakspot. Ik haalde daar voor mijn vader „Ploos van Amstel” en voor grootvader BZK, nationaal sprekende letters voor pruimtabak. Dan was daar de wolzaak van De Vries, Izak en Salmon, allemaal weggevoerd in de oorlog, omdat ze joden waren . . . Met Ester heb ik nog school gelopen. Bij haar thuis kreeg ik een grote ronde koek, het leek haast een pannekoek. Nu dik dertig jaar later schrijf je over die mensen . . . Zou er één die hel ontlopen zijn, of is het alleen maar een herinnering.

In de zaak van Schaafsma was de potterie van Velleman.

„Achterover”

En waar nu de muzikwinkel is woonde Jan Groot, een type kruidenierswinkel van rond de eeuwwisseling. Naast de grutterswaren verkocht men ook sterke drank, en dit werd uitgetapt aan de toonbank. Een borreltje kostte vier cent. Menig ambachtsman uit de directe omgeving die op de klus ging, wipte even aan en achterover . . .

Later woonden daar Jan en Trien de Wit, de margarinekonink. Jan voerde een eigen merk. Op de winkel stond een meisje met de handen omhoog, en met Jan z'n margarine in de handen. Ik had altijd de indruk, dat ze boven op een berg stond en

De grootvader van Kees Knuwer zijn eerste vestiging was op het Noord. Naast kapsalon „Ester” wat nog duidelijk aan de gevel is te zien. Later woonden de Knuwers jarenlang in de Molenstraat.

het uitschreeuwde: „Mensen nu heb ik het gevonden”. Het was wel werken geblazen: „Jurgens” in de boter, Trien in de winkel en Maarten Arie Slikker in de gewelven. Hoeveel mensen zullen het stoepje naast De Wit opgestapt zijn naar Bakker Keet. Als ik de ogen dichtdoe hoor ik nog de stijf-sel kraken van zijn zuster, als die de winkel binnenruiste. Bakker Keet was een rustige bakker die bekend stond om zijn krentebrood met spijs. Bekend is zijn verhaal van een gebeurtenis in de Regentenstraat.

Aan het einde stond bij de Dorpen een openbare waterplaats. Steevast zette Keet daar zijn karretje neer en maakte gebruik van deze instelling.

Een juffrouw in de straat vertelde hem dat ze het een erg onsmakelijke vertoning vond, temeer daar hij daarna brood bij haar bezorgde.

Keet antwoordde: „Kijk juffrouw, ik heb hier een touwtje en zo trek ik het in werking. Dan heb ik ook altijd een lepel bij me om mijn gereedschap weer op te bergen”.

Een van de Keeten heeft nog als „zwaaf” gediend in het leger van de paus en was een der langst levende soldaten.

Even verder Glastra, waar Band nu nog de traditie van schoenwinkel hooghoudt. Dan was daar Ome Niek Snaas, tot zijn dood fietsenmaker met een werkplaats à la Jan Komen; iedereen was welkom. Langs Jan Koot met zijn stoomfiets en tevens fotograaf komen we bij de radiocentrale van Willemse, waar nu de Pedro Bar is. Kent u nog die zeshoekige luidsprekers beplakt met bontpapier en goudsnippers à vijftig cent per week in de tijd van Kovacks Layos, Bob Scholten met zijn Goede Nacht en Welterusten, Han Hollander met zijn Holland-België, Ome Keessie, de Brand in de Jonge Jan enzovoorts?

Aan de overzijde waren de slaggers Raat en Nic.

Groot, later en nu nog De Ruyter. Op de hoek één van de Roggevenen, waar dokter Van der Sluis zijn praktijk is begonnen. Op de andere hoek was de winkel van Rotgans, Jo en Dirk, Dirk vertrok later naar Texel, Jo naar Alkmaar. Als je de hoek omgaat kijk je zo tegen het huis met de Rode Schotel van Giel van Tijn en later Tinus Prins.

Dan staan we midden op de „Galerie de Voltage” oftewel de Nieuwe Laagzijde. Hiermee bedoel ik de winkels van Volten. Dat woord voltage doet u wellicht denken aan krachtstroom en dat past wel bij de Voltens. Harde zakenmensen, want als je dat niet bent, dan zou je voor een ander een zachtgekookt eitje zijn.

Zelf heb ik altijd het idee gehad, dat als het „Makado” er niet geweest was Volten van de Molenstraat in zijn geheel een winkelcentrum gemaakt zou hebben. Ze hebben ook niet stil gezeten.

Het begin van de firma Volten ligt in de „Blikken Bus”. De blikken doos stond achter op de Dorpen ongeveer bij de boerderij van Donker waar nog een lange rij huizen heeft bestaan. Het eigen vervoer was een handwagen en voor verder transport zorgde Kees Brammer. Ome Kees, platte wagen en ket was ook een bekend figuur, later ook bij Van Gend en Loos. Volten ging later naar de Nieuwe Laagzij, kocht er veel huizen en de gehele Noordersteeg. Naast Volten woonde de grondlegger van de firma Tromp, Ome Janus met tante Nies. Jaap Tromp begon op de fiets met lastdrager (die soms wel tussen de spaken wipte). Tromp is uitgegroeid tot een bedrijf van grote omvang. En als je daar dan staat, dien je te bedenken, dat op die paar honderd meter van Molenstraat en Nieuwe Laagzij bedrijven zijn ontstaan, die van groot belang voor de Schager werkgelegenheid zijn; n.l. de slagerijen van De Ruyter (Strogoff), Plukker (drukkerij), Bouwonderneming Gielen en Loodgieter Tromp.

Jarenlang was er een grote activiteit in de Molenstraat. Er was een grote saamhorigheid met eigen acties, met Sint Nicolaas en andere feesten, een eigen verlichting en een zelfstandige buurtvereniging, acties met buitenlandse reizen, autopedactie, (de geestelijke vader was Kees Knuwer), enzovoorts enzovoorts.

De laatste jaren verdorde deze straat. De een na de ander vertrok, maar toch geloof ik dat men nu — in 1976 — het diepste punt gehad heeft.

Het verdwijnen van Maria Boodschap kan voor de Molenstraat van wezenlijk belang zijn.

Misschien staat in „Onze Krant” jaargang 43 een artikel hoe de Molenstraat uitgegroeid is tot één winkelgeheel van Schagen. Dit in tegenstelling tot wat Buisman schreef in 1976.

In de Ruigeweg woonde ouwe Sneekes, een prutsertje met een koetje en een kalfie maar met een koppie waar je je schoteltje voor afnemen moest. Ver voordat de bungalow-parken in Callantsoog en Sint Maarten er waren, hield hij al pensiongasten. Of zoals hij het noemde „pensioengaste”. Hij verhuurde dan zijn huisje voor een maand en ging zelf in de boet wonen. Op een keer heeft hij een vreemde vogel in zijn pension: een dichteres. Je weet wel een van die vrouwen die gedichten maken voor bruiloften en partijen, boeken en zo.

Het was zo'n lange HERKETETTER. Als ze inspiratie kreeg dan greep ze naar de bomen en de bladeren.

Op een ochtend kreeg ze weer inspiratie, greep naar de wolken en duikt in haar tas om te kijken of ze papier en potlood bij zich had. Het enige wat ze vond was een potlood maar geen papier. Nou zat ouwe Sneekes effies verder te melken.

Zij vroeg: „Meneer Sneekes kunt u mij helpen aan een stukje papier?”

Sneekes: „Nou moid, ik most me vanochtend ok al behelpen met een dotje gras . . .”

Over koetjes en kalfjes zere plekkies en zalfies

HOOFDSTUK 12

Over Slappe Jan, Blaezer en Japie Hollander

Reed ik vroeger met de groentekar door Schagen en bemerkte een nieuwe inwoner, dan kon je zeggen: . . . Ik dacht al dat ik kennis zag . . . Je diende zeker bij Jaap Waiboer an de Hooge Biere . . . en was je vader geen werkmán bij Govers of was het Piet van Meurs?

De uitdrukkingen van dienstmeid en werkmán zijn gelukkig verdwenen. Trouwens, ver daarvoor was het nog veel erger en sprak men van dienstmaagd gevraagd. Lekkerere jongens had je toen ook al.

Hoe verder je in de geschiedenis teruggaat, des te erger het wordt. Want de kuisheidsgordel is geen artikel van Vroom en Dreesmann.

Maar de tijd van „werkmán” bij die en die, dat weet ik nog goed. Mijn vader vertelde mij eens, van boer Borst en Zander die boven op de Keinsmerdijk tegen elkaar stonden te praten. „Zeg buur, nou heb ik toch een werkmán, die leest hillegaar de krant”.

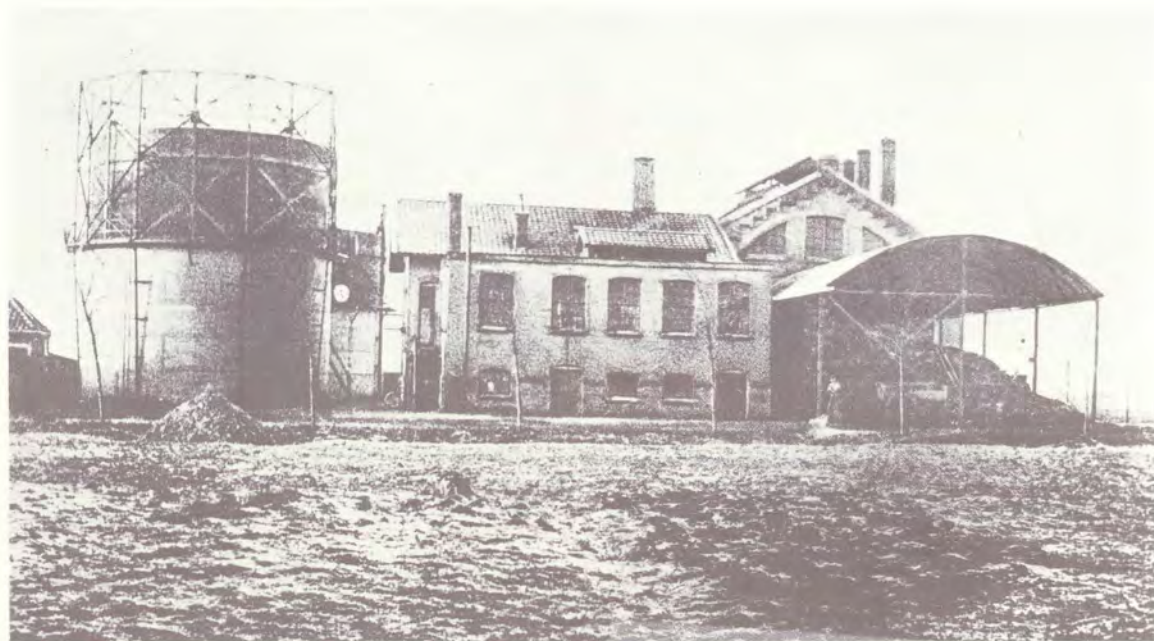
Vader was elf toen hij bij Zander te werk moest, brood eten achter de koeien op de gang. De boerin duwde vader nog wel eens brood met spek toe, goedig als ze toch was. Zeugenspek noemde vader het altijd en als hij het niet opkon dan hielp de hond hem wel met één hap schoon door.

Het is toch goed dat je niet meer de pet moet afnemen voor de huisbaas of voor iemand van het kerkbestuur. Je vader huurde immers land van het kerkbestuur. Dat was trouwens vaak toch een was-senneus. Was je geen lid, dan kon je geen land huren, werd je lid* zonder dat je er een bliksem van meende, dan wel. Je zal ze de kost geven die 't zo speelden.

Het mag dan nu geen volmaakte tijd zijn, er zijn ook winstpunten. Vroeger kende iedereen iedereen en wist alles van elkaar.

Als buurvrouw het „boodschappenbriefje” niet op tijd betaalde of kon betalen bij Slappe Jan Brammer, dan kreeg je niets. Want Jan had ook geen nagel om zijn gat te krabben. Iedereen noemde hem Slappe Jan, terwijl de goede man er toch ook niets aan kon doen dat hij aan evenwichtsstoornissen leed, en geen tien meter los kon lopen. Zijn winkeltje was misschien vier bij tweeënehalve meter en de grote koffiemolen met dito wiel was zijn eerste houvast en de knop van het sigarenkastje zijn laatste, terwijl zijn kruidenierskarretje zijn wandelstok en steun en toeverlaat was.

Achter Brammer woonde Piet Bleeker de vrachtrijder die op Nieuwe Niedorp reed en met een trompet zijn komst aankondigde. Daarachter Cor Domper de Spoorkees en daar weer achter tegen een huur van éénvijfentwintig per week mijn ouders. Later verhuisden we naar het huis van Cees den Adel, een groot huis met echte stallen voor drievijftig per week.

De oude gasfabriek achter de Laagzijde achter de BP-pomp. Velen in Schagen zullen zich dit gebouw nog herinneren dat eind van de jaren zestig aan de slopershamer ten prooi viel. Voetbalvereniging SRC had hier nabij het speelveld. Tijdens de

wedstrijden was de toren een geliefd toevluchtsoord voor jonge supporters die meer in de hoogte van de toren dan in het edele spel geïnteresseerd waren.

Victorie

In de zomertijd ging ik met moeder 's morgens om drie uur naar het Nespada om koolplanten te plukken voor de donderdagse markt.

Over het land van Jaap Schilder kwamen we op de tuin (nu Sweelinckstraat en Van Renessestraat)

vlak achter de oude gasfabriek. Ook toen waren er parttimers als Kees Wit, Doris Schouten en Jaap Mak die hielpen bij het plantenplukken. Het was z.g. „los land” en alleen te bereiken met de schuit van het Noord via de Langesloot. Het was dan ook een gunst van Schilder dat we lopend over zijn land mochten, maar de producten moesten per

Deze foto dateert van zeven augustus 1937 en laat vrachtrijder Piet Bleeker zien op weg naar zijn allerlaatste vrachtje. De foto is gemaakt in de Oosterstraat. Piet Bleeker onderhield een vracht-

dienst tussen Schagen en Nieuwe Niedorp. Geheel rechts staat zijn dochter, nu mevrouw Kiezeling-Bleeker. Het jongetje op de bok is Nico Kiezeling.

schuit afgevoerd worden. Donderdagmorgen onder de markt plukten we vaak nog planten bij die dan eigenlijk per fiets via het Nespada en Noord naar de markt vervoerd moesten worden. Stiekum echter ging we dan met het schuitje over naar de gasfabriek en met een hupje was je zo in de Oosterstraat en op de markt.

Maar directeur Blaezer wilde dat niet hebben (nu kantoor C. P. Jong). Het is geen overpad, zo zei hij. Mischien hadden we eens een kist aardappelen voor de deur moeten zetten, maar plots gebeurde er iets.

Op een keer was ik in Alkmaar. Je was jong en op vreemde bodem en wat doe je dan: je gaat naar moeder Zwakman in de Krebbesteeg die een knappe jonge dochter had. Daar zal het canvas nu overigens ook wel doorkomen. Of naar Toon de Moel op de Dijk, want daar was damesbediening. Ik daar naar binnen en wie zit daar heel kinderlijk met een meisje op schoot van hop, hop, hop. Jawel, directeur Blaezer. Gelukkig hield hij haar goed vast. Ik deed zonder zakdoek of mijn neus bloedde en ging even later weg.

De volgende dag stond ik op de tuin en daar stond Blaezer tussen de bomen. Zeg, jongen, ik heb er nog eens over nagedacht. Het is voor jullie toch wel belangrijk dat je donderdags vlug op de markt bent met je planten. Als je het hek steeds goed sluit heb ik geen bezwaar.

Zo zie je maar weer dat het waar is dat in Alkmaar de victorie begon.

Die markten van vroeger. Enorm veel vee en een niet zo grote stallenmarkt. Nu is het omgekeerd. Toen lag er nog een gemoedelijke sfeer. Om vijf uur in de ochtend voerden we de planten aan, want om zes uur kwamen de drijvers Schagen binnen met de loslopende koeien. De Bakkertjes uit Wieringerwaard met luid knallende zweepen en vervaarlijk ahauw geroep. Dan moest je wel bij je

planten blijven. De Bakkertjes, Hollenberg, Piet Peper, Piet Quax waren de cowboys van Schagen. Er waren ook boeren die het vee zelf aan het touw ter markt brachten. Veearts De Boer en Wester fungeerden dan als bekkenkijkers tegen mond en klauwzeer. De boeren riepen ons dan toe: leg zo en zoveel boerenkool en spruiten klaar. En vele dubbele lagen planten lagen dan gereed tussen Roggeveen en De Moel. Tegen acht uur kwamen de bestellijsten binnen van vrachtrijders als Jan van Hart, Arie Vries, De Waal, Piet Zeeman e.a. Een wagen vol planten ging later naar het bestelhuis van Piet Baars.

Ik herinner me nog een staaltje van ietwat wrange boerenhumor. Tegenover de stal was de winkel van Kruit (nu modehuis Visser). Daar stond donderdags een zekere Brunie uit Hoorn met krui- en melkwagentjes. Het was in de tijd dat die zware houten kruiwagens met wielen met ijzeren band verdrongen werden door de gegalvaniseerde op luchtbanden.

Iemand van de Grootslot stond met zo'n kruiwagen in z'n handen. Een buurman kwam aanlopen en zei: „Zo buur, achter de kruiwagen?” De eerste antwoordde: „Nee, m'n werkmán”, waarop de ander antwoordde: „Dan nam ik maar een slaggie groter”. Wellicht zei men het onbewust maar het klinkt wel hard.

Net als die boer die tegen m'n vader zei: „Laat je zoon vanmiddag effies vijftig rooiekoolplanten brengen”. Nou dan ging je op de fiets de kant van de Vennik uit, terwijl je dan de boer met lege hande uit Schagen tegenkwam van zijn plaktafel.

Japie Hollander

Op de Gracht was eveneens een grote varkensmarkt tot ongeveer Vermeulen. Daar stond een grote gemeentepomp en voor de toog pikten de kooplui hun hassebassie. Ook was daar de sigaren-

koopman die de boeren en buitenlui gratis een sigaar aanbood en tegelijkertijd zijn modjo's op meesterlijke wijze aan de man bracht. Hele stapels kisten verwisselden van eigenaar.

Meesterlijk vond ik immer de flair waarmee hij zijn eigen sigaar rookte, die dan elegant op de rand van het sigarenkistje legde en er dan naar keek als een moeder naar haar kind in de wieg.

Wie zeker niet vergeten mag worden is Japie Hollander met zijn kiespijnpoeders. Hij kwam niet alle weken, maar als hij er was dan moest ik beslist zijn show zien.

In een verschoten jacquet, hoge hoed en alleen een stoel op een open marktakraam met daarbij een versleten koffertje.

Met een trompet verzamelde hij de mensen om zich heen en dan volgde zijn meesterlijke verhaal over kiespijn. U moet wel bedenken dat het een tijd was dat de tandverzorging op het platteland nog zeer veel te wensen overliet. Hij pikte er dan een uit die nog nimmer van tandpasta gehoord had en zei dan: „U heeft een slechte kies aan de linker kant”. Dat was altijd raak en als hij eens mis was, dan vertelde hij glashard dat links voor hem de rechterkant was. Hij vroeg of er iemand was die kiespijn had; die zou hij gratis en zonder pijn helpen. Want volgens hem waren de tandartsen slagers.

Als iemand zich aanbood, dan werd er een watje in water gedoopt en dan in de poeder. Dit werd op de zere kies gelegd. De man liet hij staan en Japie vertelde van zijn grote successen met de poeders. Eindelijk wendde hij zich tot zijn slachtoffer, rukte hem de pet van het hoofd en zei: „Spuug uit die rommel”. Wat die man in zijn verbouwereerdheid deed. Met een pincet rommelde hij dan wat in de watten met poeder en greep triomfantelijk een klein wit wormpje. Op de mouw van zijn jacquet toonde hij dit dan de verbaasde burgers. Deze wis-

ten niet dat in de poeders heel fijn gesneden witte preivezels verborgen waren. Deze werden dan tot „wormpjes” gebombardeerd. Kostelijk vond ik deze voorstelling, een groot artiest waardig.

Die jodemensen bezaten de kracht van het woord. We werden wel eens boos omdat velen van ons die kracht niet bezaten. Hij stond vaak voor slagerij Donker (nu Terlep), de slager, waar eens een baby op de toonbank werd gedeponeerd. Die mocht hij houden. Dat gebeurde ook wel in Schagen.

Ik denk ook aan die mij onbekende jodeman met zijn onbreekbare kammen (z.g. rubber kammen). Tot verbazing van de omstanders boog hij zijn kam in bochten en cirkels . . . tot de kam knapte! In een duizendste van een seconde herstelde hij zich: „En zo zien ze er van binnen uit”, en hield de mensen de stukken onder de neus of er niets gebeurd was. Toen ik later steevast iedere maandag naar de artiestenbeurs in de Kroon in Amsterdam ging, kon je mij ook steevast vinden op het Amstelveld.

Maar om op de Markt terug te komen. Ik geloof wel dat Gert Stins het langst op de markt staat. Wij ongeveer veertig jaar, tot voor een jaar of zeven. Toen viel het niet meer te combineren.

De markt heeft toch zijn bekoring. Waar zou bijvoorbeeld Bertus met zijn zakmessen en zakboekjes gebleven zijn?

Laat ik eindigen met het begin. Het is toch wel prettig dat Schagen wat door elkaar geschud is. Zo was ik onlangs in de Eikenweg 17. Er deed een vrouwtje open en die zei: „U zult mijn ouders wel kennen. Ik ben een dochter van The Flying Dutchmen”. Luchtacrobaten die in alle grote circussen over de hele wereld optraden en op vijftien meter hoogte hun fietsnummer op een draad brachten. En woont in Waldervaart niet een zoon van de grote Barbarossa uit voorbije dagen.

Ik hou er mee op voor deze keer.

Gert is ook lid van de fanfare. Hij loopt met een grote trommel op zijn rug en Jaap Pronk slaat er op. Jaap kan van zulke knoerten geven dat Gert zowat naar de andere kant van de weg vliegt. En ze spelen van alles: cantates, ouvertures, potpourries. Er kan ook niks in het dorp gebeuren of de fanfare is erbij.

Laatst had de vrouw van Jan Wit een drieling gekregen. Ze heten alle drie Jan, behalve Klaas, want die heet Willem, en toen vrouw Wit weer op de nieuwe pen- nen was, hebben ze een serenade gegeven voor de mooie prestatie van Jan Wit. 't Zag zwart van de mensen op straat. Vrouw Wit stond met de drieling voor de ramen: een in het midden en twee aan de kant.

Jaap Pronk was in prima conditie. Gert moest de trom tegen de boom houden, anders had hij hem in sloot geslagen.

Toen het afgelopen was schreeuwden de mensen hoera. Vrouw Wit wou terug- wuiven en laat nou die drieling in de geraniums vallen. Ze heeft ze toch weer opgezocht en toen werd het cadeau aangeboden.

Het bestuur had voor een zacht prijsje een radiotoestel gekocht bij Flumans uit 't Zand. Een eersteklas tweedehansie, had hij gezegd.

Er is nogal wat trammelant mee geweest, want na twee weken speelde hij al niet meer. Het bestuur werd nijdig, want je geeft natuurlijk geen twee tientjes uit voor een barrel

Het is toch nog goed gekomen. Flumans kwam direct, haalde alle lampen uit het toestel en zette er gewone peerlampen in.

Ja, spelen deed hij niet meer, maar een licht dat ie had

Rond de Oude Herberg

HOOFDSTUK 13

Deze op Klompen door Schagen bevat weer zeer opmerkelijke dingen over Schagen en zijn inwo- ners. Tandarts Jan Koster komt aan bod en boven- al John de Ridder. In dit verband komt iets naar voren over zijn relatie met Cees Berkhouwer, vice- president van het Europees parlement.

De grote conferencier van het vaderlands theater, Wim Kan, haalde merkwaardigerwijs dezelfde pas- sage met dezelfde scepsis aan.

Deze „Klompen door Schagen” was echter ver- voor de oudejaarsconferentie al geschreven.

Van plagiaat is geen sprake.

Hierdoor kwam ik eigenlijk op het ware verhaal dat nu volgt.

Vroeger stonden we in Schagen veel scherper te- genover elkaar. Dat is dan gelukkig een winstpunt van deze tijd. Ik heb meegemaakt dat wij met stok- ken gewapend tegen een andere school vochten en als je me vroeg waarom dan weet ik het nog niet. Want 's avonds op de buurt speelde je weer vro- lijk met elkaar.

Ik heb het meegemaakt met de dochter van de kastelein in Kalverdijk; Alie heette ze en je weet hoe dat gaat. Toen ik veel in dat dorp kwam en men in de gaten had dat ik van „de andere kant” was, werd ik door de jongens in de Voorsloot van het café gesmeten.

Er is geen beter middel om je liefde te bekoelen en ik begreep direct de woorden van grootvader tegen Cornelia Blom toen die door de stoep zakte: „Dat is goed voor de broekskigheid”.

Komisch is het verhaal met Kees Knuwer waar een zweempje van die tijd op een goedmoedige manier terugkwam. De zaak was deze.

Jan Koster, de onvolprezen tandarts en een vak- man waar in zijn tijd niemand aan kon tippen, was na zijn tweede huwelijk tot het r.k. geloof overge- gaan. Toen Koster overleed werd hij op de r.k. be- graafplaats ter aarde besteld. Na de begrafenis bleek dat het geen eigen graf was maar een ge- meenschappelijk graf (meerdere in één graf).

Mevr. Koster wilde dit niet en daar hij een eigen graf op de algemene begraafplaats had moest Jan terug naar de Hoep. Dus een herbegravenis van de Molenstraat naar de Hoep.

Op die dag zaten we gezellig om de ronde tafel bij Sam en Dieuwertje in de Oude Herberg. Gewoon over koetjes en kalfjes te praten toen Kees Knu- wer binnenkwam. Het eerste wat hij zei: „Jongens we hebben er een zieltje bij, Irene is katholiek ge- worden”.

Op dat moment rijdt Koster voorbij op weg naar de Hoep en ik antwoordde: „Maar wij hebben Jan Koster terug”.

Wij hebben dit nog vaak aangehaald en anders heeft Kees het wel rondverteld.

Koster was een wonderlijke man en als iemand meer pijn had dan centen dan hielp hij evengoed. Hij had een paar polsen als afvoerpijpen en bleef uit zijn handen als het niet om je kiezen ging. In de Oude Herberg waar heel vroeger Visser woon- de stalde Koster zijn auto.

Hij was een van de eerste die een auto bezat: een Chevrolet met gele spaakwielen. Op een dag was hij daar zijn auto aan het wassen toen er een boe-

renman het erf opkwam. „Weet je nog waar Koster woont, ik barst van de kiespijn”. Koster antwoordde: „Naar die kerel moet je niet gaan. Die koopt er toch drank voor. Ik kan het ook, en voor twee borreltjes trek ik je kies”.

Stations Koffiehuis.

Deze foto stamt uit 1900 en laat de Oude Herberg zien, gebouwd door A. Visser die eveneens het leeuwendeel van de bebouwing van de Stationsweg

„Laat maar eens zien”. Hij nam zijn witte zakdoek, zette de boer op de treeplank en met een ruk was de zieke kies eruit: Zo was Koster.

voor zijn rekening heeft genomen. De Naco-garage is er later bijgebouwd. Nu is daar de Alkmaarse Tapijtenhandel gevestigd.

De weg

Zelf heb ik iets met hem meegemaakt waarvan ik maanden met de tenen krom heb gelopen. Het gebeurde in Zijdewind in het café van Gert Ligthart. De provinciale weg was er nog niet en de grote vraag waar die zou komen was het gesprek aan de ronde tafel. „Ja”, zegt Koster, „daar komen wij voor”. Nel en Gert hielden wijselijk de mond. Een kwartier later kwam al iemand want in het café zaten „heren” van de nieuwe weg. Of de heren iets gebruiken wilden, wat we niet afsloegen. Of het mogelijk was dat de nieuwe weg achter zijn huis om kon gaan want hij wilde de KROFT wel verkopen.

Koster: „Jan ga even mee en bekijk de toestand”. Nu ik heb het bekeken en dacht was ik maar uit Zijdewind. Als die weg daar gekomen zou zijn was het een achtbaan geworden. Wat moest ik. Toen we terugkwamen vroeg de man of we nog iets gebruiken wilden. „Beschouw dat niet alsof uw plan doorgang vindt”, zei Koster, „maar we zullen zien”. Wat waren we blij dat we weer in Schagen waren.

Hij durfde alles. Toen de koningin met de slaapwagen op het station tegenover zijn huis stond was er een weddenschap of hij haar welterusten durfde zeggen. „Natuurlijk, we zijn toch burens”. Het is met een sisser afgelopen.

Hij durfde alles, zoals bijvoorbeeld het controleren van autopapieren. Hij trof het slecht. De eerste de beste was het hoofd van de Helderse politie en het verbaal ging de verkeerde kant uit.

De herberg

Die Oude Herberg is altijd mijn stamcafé geweest, van IJff Koorn en ook Klaas Swan die daar nog jaren gewoond heeft. Heel vroeger heb ik nog bij hem opgetreden in Lammerschaag bij ik meen de toneelvereniging „Het Bosvioltje”.

In de Oude Herberg hebben Sam en Dieuwertje jaren gestaan en nu dan „de jongens” zoals men Siem en Kees als verzamelnaam aanduidt.

Het is nog één van de weinige café's (uitgezonderd De Posthoorn) met een stamtafel in de gemoedelijke zin van het woord. Waar ome Klaas Gootjes, Willem Zuidschouwde en z'n vrouw, Fietje met haar man, John de Ridder en vele anderen ouwe koeien uit sloot halen en ze er weer induwen.

Een café waar men elkaars verjaardag nog viert en „de jongens” nog een flesje meegeven. Waar men lapt voor een bosje bloemen bij een sterfgeval.

Een vaste gast is John de Ridder. In zijn tijd ging werkelijk geen zee hem te hoog en hij was een internationaal bekend motor-coureur. In Tsjecho-Slowakije, Zweden, Frankrijk, Duitsland, Polen, België om maar een paar landen op te noemen, is hij aan de start verschenen met renners als Hammersveld, Van Aartsen, Hartman, Poldervaart, Piet Boef en andere groten uit die dagen. Vijftiengulden startgeld was alles wat ze ontvingen en daarvoor moest dan zelfs naar Slowakije gereden worden.

John heeft jaren in hotel „De Landbouw” gewoond. Toen hij daar uit ging vroeg hij of ik een doos ordners wilde uit de tijd dat hij nog reed. Die kon ik altijd gebruiken. In één van die ordners zat nog een velletje met startgelden en namen van vroegere grootheden.

In de Oude Herberg zei ik een paar maanden later zo langs mijn neus weg tegen John „Je moet de groeten hebben van Piet Boef (ik kende Piet ge-

heel niet)". John sprong in het zadel. Waarom heb je hem niet naar mij toegestuurd. Daar heb ik nooit aan gedacht, het kwam zo in de praat in de winkel.

Een heer zei: „kent u John de Ridder de motorrenner van vroeger". „Ja", zei ik. John was helemaal overstuur: „Ja, Piet was eigenlijk de enige die een beetje op zijn centen gepast heeft".

Ik vertelde dat Piet een huisje gekocht had in de Moerbeek op nummer 186 waar we nog bomen moesten brengen.

John heeft de volgende dag op de fiets de hele Moerbeek afgezocht naar nummer 186. Bij Lutjewinkel gaf hij het maar op en vervloekte mij het behang van de kamer af. Tot overmaat van ramp

Om de ronde tafel in de Oude Herberg. Van rechts naar links: Maarten Slikker, Dolf Klein, Jan Raven, Arie Blauwboer, Siem de Jong (kastelein),

Klaas Gootjes, John de Ridder, Fie en Bertus (met glas). Ouwe koeien uit de sloot halen en ze er weer induwen.

begon het ook nog te regenen en was het enige café in de Moerbeek verbrand bovendien.

Hij nam mij ook wel eens te pakken en heeft het mij nooit kwalijk genomen. Zoiets kan alleen in de Oude Herberg.

Over John zou werkelijk een boek te schrijven zijn. Hij was jarenlang reiziger in bakkerswaren. Tegen

Sinterklaas strooide hij speculaaskruid tussen zijn kleren en als hij dan een bakkerswinkel binnentapte, rook de bakker al de speculaaslucht. Dit bevorderde de verkoop. Misschien kom ik nog wel eens terug op zijn verhalen die stuk voor stuk waar zijn gebeurd.

John de Ridder in zijn glorie dagen. In het midden op de achtergrond met pet, wijlen Klaas Nottelman van de Markt.

Een grote vriend van John was meester Cees Berkhouwer, de grote man in de politiek die wij hier Boerenkees mogen noemen. Een keer, nog kort geleden, verslikte John zich bijna. De televisie stond aan en in een Ster-spot zei mr. Berkhouwer:

„IK DRINK MELK . . . U OOK?”.
Ik heb John maar op de schouders geklopt anders was hij er in gebleven.
Het is werkelijk een stuk historie wat je vindt in de Oude Herberg . . . hoe lang nog?

Mijn grootvader wilde altijd beweren dat een dominee en een pastoor meer moesten betalen voor een brandverzekering dan een gewoon mens, omdat hun preken immer zo droog waren.

Bij Gertbuur op het dorp hadden de dominee en de pastoor een verschrikkelijke hekel aan elkaar. Waarom ze zo drabberig deden weet eigenlijk niemand.

Als ze elkaar tegenkwamen draaiden ze beiden de nek om. Hun eigen nek bedoel ik natuurlijk.

Als pastoor bijvoorbeeld nieuwe voering in de collectezakjes had laten maken kon je er donder op zeggen dat dominee hetzelfde liet doen.

Dominee had een nieuwe auto gekocht en alleen om te pesten had pastoor precies dezelfde auto gekocht — zelfde kleur, zelfde merk, alleen het nummerbord was anders.

Nou was pastoor lest naar Ma Potlood weest die aigenlijk Ma Vlaar hiette maar Ma Potlood genoemd werd omdat ze altijd de potloodschuier over haar bien haalde als er een gaatje in haar zwarte kous zat.

Maar om op de dominee terug te komen die reed toevallig op hetzelfde weggetje waar Ma woonde en laat ie nou precies pastoor tegenkomen.

De ien voor de aar vertikte het opzij te gaan. Dominee maakte zich zo kwaad dat hij het raampje open draaide en riep: „het is dat ik dominee ben maar anders schold ik je huid vol”. Pastoor terug: „Het is dat het vrijdag is, anders vrat ik je op”.

Een oude schoolfoto

HOOFDSTUK 14

**Van een oude schoolfoto
Engel de Lakker en
Arend Schoorl in de Liefde**

Soms vind je iets dat aanleiding geeft tot een nieuwe klomp. Zoals deze oude schoolfoto. Ik was toen nauwelijks twaalf jaar en zat in de klas van meester Brouwer aan de Loet.

Direct komen dan weer herinneringen boven. Het

Een lokaal in de oude school op de Loet. Let op de gaslampen.

merendeel van je klasgenoten heb je uit het oog verloren. Er zijn er die nog in Schagen wonen en als eerbare burgers genieten van hun AOW. Wat er van de anderen terechtgekomen is weet ik niet. Alleen de vijfde van links heeft zijn capaciteiten kunnen ontplooiën door uit Schagen te vertrekken. Dat klinkt onvriendelijk, maar het is een feit.

Ik doel hier op Jo Lutjeharms, die in zijn jeugd het stempel „Rooie Lut” droeg en dat is iets wat je moeilijk kwijt komt.

Hij had heel wat in zijn mars, maar kon niet van de grond komen omdat hij een jongen van gewone ouders was en zijn ideeën vooruitliepen op de derdiger jaren. Hij stichtte een incassobureau en moest optornen tegen de norskijkende Sleutels. Hij tekende bouwplannen en leidde scheidsrechtscursussen, was keeper in Sparta en opzichter van Banne en Polder. Hij vertrok uit Schagen en ontplooidde zich ten volle in het grootste waterschap van Nederland.

Die oude school aan de Loet. De meester en de juffrouw in het speekwartier lopend van links naar rechts, en weer terug.

Wij met slierten zingend van: „Wij wijken niet, wij wijken niet, voor alle jongens en meiden niet”.

Of je moest bij Gerrit Zwart komen die zo'n beetje de baas van het schoolplein was. Met tien lege patroonhulzen trommelde hij dan op wat sadistische wijze op je hoofd, waarbij anderen je vasthielden. Die patronen had hij van Evert Spreeuw, de timmerman die bij hen inwoonde.

Ik wreekte me altijd door zijn klompen te verruilen op de lange gang of een natte spons (uit m'n sponsendoos) er in te leggen als ik naar „achteren” moest. M'n eigen klompen merkte ik door met een roodgloeiende pook een letter in de kap te branden.

De Loet was toen nog gescheiden door water en diverse beurtschippers hadden er een ligplaats. Te-

genover de school was toen al bakker Schager, waar je voor een cent een panlat kon kopen.

Die schooltijd was toch wel een mooie tijd en mijn sterkste kant was wel het maken van opstellen, vooral als we een vrij verhaal mochten schrijven.

Al die onderwijzers zullen nu wel tot de voltooid verleden tijd behoren. Over meester Visser schreef ik al eerder.

Er was echter ook een onderwijzer die De Knecht heette en zich verbeeldde dat hij baas was. Hij trok genieperig aan je oor of gaf met de buitenkant van zijn hand een oorvijs. Aan die hand zat wel een knots van een ring.

Ik geloof dat hij de gordijnlatten mee van huis nam om ze op ons stuk te slaan. Die zal het wel niet verder gebracht hebben dan de uitvinding van de zure melk.

Meester Hauwing

Nee, dan meester Hauwing. Een tikkeltje Don Camillo. Groot en een levensgroot verschil met Kneegie. Die pestte ons en wij . . . plaagden meester Hauwing. Hij kon heel moeilijk orde houden en was veel te goed. Hij hielp altijd, ook na schooltijd.

Meester ik weet nog goed die keer in het speekwartier en ik iets uit de klas moest halen. Je zat daar alleen in dat grote lokaal voor je uit te staan.

Toen ik vroeg: „Meester, is u niet goed?”, antwoordde u: „Nee Jan, laat me maar even”. Wat keek u droevig. Wat waren wij vreemd stil toen we na het speekwartier weer naar binnen gingen. Voor mijzelf heb ik het idee gehad dat wij medeschuldig waren aan uw verdriet. U kon zo'n koppel wilde pinken niet de baas, terwijl u meer kunde had dan menige onderwijzer. Kort daarop hoor-

den we dat u ging vertrekken omdat, zoals Van Scheijen, de conciërge, zei, „U geen orde kon houden”.

Die laatste middag las u voor en sprak tot ieder persoonlijk.

Wat u niet weet meester, is dat ik later een boek had waarin stond: vertaling J. Hauwing.

Want daarin heeft u later grote bekendheid gekregen. Wat was ik trots te kunnen zeggen, daar heb ik nog school bij gelopen. En dan was er meester Brouwer, de rust zelve, die ons ook rustig hield.

Voor de school was dus een gracht en 's winters als er sneeuw lag brachten de gemeentelieden de sneeuw met handwagens naar de Loet en gooiden het in de Loetgracht. Ik herinner me nog goed dat het ging dooien en de sneeuwbergen tot heuveltjes smolten. Ik stond er op en het ijs begon te breken. Tegen de hoge beschoeiing kon ik niet meer opkomen en er was niemand te zien. Ieder moment kon de berg door het ijs zakken. Willem de Jongh uit de Nieuwstraat kwam met zijn hondekar langs en heeft mij geholpen. Ik geloof dat dat het angstigste moment uit mijn leven is geweest. Willem de Jongh was de vader van Engel de Jongh, die jaren bij Trapman heeft gewerkt.

Waterverf

Willems vader heette ook Engel en had in de Nieuwstraat de naam van Engel de Lakker. Hij ging de boer op en lakte tafels en kasten, schilderde letters op winkelruiten als bijv. Kegg's thee of „koloniale waren”, maar ook bijv. uithangborden van café's. Van Nan Spaan hoorde ik dit kostelijke verhaal.

Engel zou voor een kastelein een uithangbord schilderen, voorstellende een beer (mannetjesvarken) aan een touw en stevige paal.

Overeengekomen was dat het karwei voor de prijs van één rijksdaalder zou worden uitgevoerd. Toen het bord gereedgekomen was, ontstond er ruzie. De kastelein zei, één daalder, terwijl Engel de hand ophield voor een rijksdaalder.

Om kort te gaan. Engel beloofde het bord af te lakken en het daarna nooit meer te schilderen. De volgende dag leverde hij het af en kreeg de daalder.

Wat had de snoodaard gedaan. Hij had de beer eraf gehaald en opnieuw geschilderd in waterverf. Na een paar dagen regen was de beer eraf en prijken slechts het touw en paal op het bord.

Terug naar de schooltijd of eigenlijk naar het prilte begin.

Ik vraag me wel eens af van welke leeftijd je je gebeurtenissen kunt herinneren, dus niet doorverteld.

Ik herinner me bijvoorbeeld nog fotografisch de grote landbouwtentoonstelling van 1920.

Het Noord was tot slager Ploeger net gedempt en moest holder de bolder ooglijk gemaakt worden. Want er werd koninklijk bezoek verwacht. Bloembakken moesten het onvolmaakte camoufleren.

De tentoonstelling was op het land van Janko Boontjes en de ingang daar waar Gerard Plukker gewoond heeft. Een groot immens bakbeest van een erepoort markeerde de entree (wat een verschil met de erepoorten uit de Nieuwstraat, die veel sierlijker waren en bedolven onder bloemen). Vader stond met fruit op het terrein van bakker Breebaart vlak voor de ingang. Voor hem was het een grote sof. De mensen dromden langs de stal naar het terrein en keken ons niet aan. Hij had Sunlight-zeepkistjes doormidden gezaagd en deze rood-wit-blauw geschilderd. Met de ontvangsten kon hij net Doeke Wit de schilder betalen, alle moeite ten spijt.

De tentoonstelling zelf is een groot succes geworden. Van heinde en verre kwam men om koningin Wilhelmina te zien. En dan die gewichtige hoge-hoedenparade van commissaris en commissieleden, en dan weer de sub-commissies. Dat waren de mensen die niet gewend waren een hoge hoed te dragen. Ze leken eerder komisch dan deftig en

sommige subs hielden de hoed met twee handen vast.

Nee, dan mijn vader. Daar konden ze niet aan tippen met hoge hoed op. Maar ja, die was ook koetsier en drager bij begrafenissen en dus een vakman.

Eén van de erepoorten die in 1920 in Schagen opgetrokken waren voor de landbouwtentoonstelling van 1920. Dit „bakbeest” stond aan het Noord.

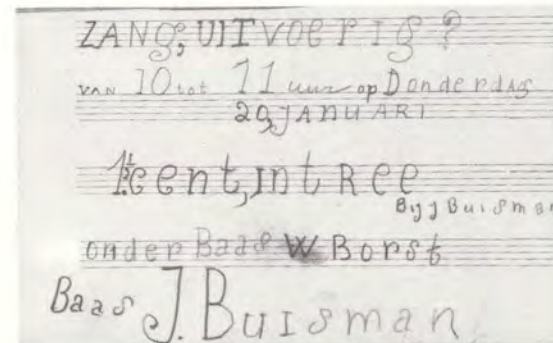
Onderbaas Jan

Zeer zeker weet ik nog de eerste voorstellingen van ons in de kippeboet bij Piet Deutekom, samen met Antoon en Wim Borst. Siep Zwart en ik droegen voor.

Het was geen amateurwerk, want de entree was anderhalve cent. Ik zong liedjes van Albert Bol of Willem Kiela, die ik vanaf de grammofoon geleerd had. Hoe professioneel het was, blijkt wel uit het originele aanplakbiljet uit die jaren.

Toen ik later met een eigen kinderprogramma de provincie doortrok, herinner ik me nog het historisch gebeuren in onze eigen omgeving. Op een dag voor Sint Nicolaas zouden wij vier voorstellingen verzorgen: half negen in Middenmeer, elf uur in Oudesluis, en om twee uur in dat bewuste plaatsje.

Een onderwijzer van hier zou daar Sinterklaas

Het originele aanplakbiljet van Jan Buisman's eerste voorstelling in een kippeboet op het Noord. Anderhalve cent entree, dus geen amateurwerk.

spelen, maar ook hij had al twee voorstellingen achter de rug als Sinterklaas. Ik bemerkte wel dat de goedheiligman al een tikkeltje te veel Spaanse wijn of plaatsvervangende drankjes genuttigd had. Wij zouden 45 minuten optreden, dan volgde 20 minuten Sint en wij zouden besluiten met dertig minuten poppenkast en dan vliegensvlug naar Wognum.

Enfin, Sinterklaas stond op het toneel en vertelde dat hij niet SUNTERKLAAS heette, maar Sint Nicolaas. Hij herhaalde dit drie à vier malen en maakte er een show van. Alle kinderen moesten luid roepen. Het dreigde mis te gaan en we trokken al aan zijn mantel, want de twintig minuten waren al om.

Maar toch riep hij nog een klein meisje op het toneel en vroeg haar, terwijl ze met haar grote kijkers Sinterklaas aankeek, wat ze graag wilde hebben. Een broertje, was het antwoord. Zo, zei de heiligman, stuur je moeder dan maar eens naar Sinterklaas . . . We hebben vliegensvlug het doek laten zakken en startten vervolgens de poppenkast.

In dezelfde gemeente hebben we aan de Stolpen bij Willem Zuidscharwoude het volgende meege maakt.

Er was kermismiddag voor de kinderen en het was staand vol. De kinderen zaten tegen de poppenkast.

Op onze vraag aan de kinderen: „En jongens, wat zullen we met de veldwachter doen?” luidde het antwoord steevast: doodmaken - op z'n bast geven - verzuipen enz. (zie je maar weer hoe wreed kinderen kunnen zijn).

Maar aan de Stolpen zat een joch gespannen te kijken en riep verbeter: „ZIJN GEZICHT MET KOESTRONT INSMEREN”. Dat vond hij blijkbaar de ergste straf. Ik kon niet meer . . .

Zoals ik al eerder schreef woonde ik op het Noord. Ik weet nog van de wonderkoe van Gerrit Borst die drie kalveren ter wereld bracht.

Wij hadden zelf ook een paar koeien en iedere avond en morgen moest ik met een halsjuk en twee emmers de melk naar bakker Schager brengen. Dat vond ik geen lelijk karweitje want ik had een beetje kennis aan een meisje op het Rensgars. Zodoende zag ik haar dagelijks.

Als ik iemand een raad mag geven, ga nooit met een halsjuk en emmers naar een meisje. De emmers rammelen en het juk voegt niet.

Op het Noord woonde ook Arend Schoorl (niet te verwarren met Arie Schoorl, „de burgemeester”) in de boerderij waar nu Grootes woont.

Arend was een buitenbeentje in tegenstelling tot zijn broers en zusters.

Een gierig boertje met driekwart pijpen die zijn boerderij verkocht om zelf in een schuurtje te gaan wonen. Hij heeft ook nog bekendheid gekregen in een belastingzaak waarin meester Jan hem „kostelijk” verdedigde.

Toch had Arend nog wel wat aanspraak aan Cornelis Brugman van de Wateringskant, nu nog een vitale man.

Op een avond vertrouwde Arend hem toe dat hij toch wel wilde trouwen, waarop Cornelis antwoordde: „Man zet een advertentie in de Boerderij, dan zie je wel wat er op afkomt”.

Zo gezegd, zo gedaan. En warempel, er kwam een brief vanuit de Haarlemmermeer, of hij de volgende zondag maar naar Amsterdam wilde komen. Arend met de brief naar Cornelis. „Zie je nu wel”, riep die. „Ja maar ik durf niet”, zei Arend, „wil jij niet voor me kijken”.

Arend wilde Cor tien gulden geven voor reis- en verteringsgeld. Cornelis echter, die er schik in had, wist vijftien gulden te bedingen want je weet maar nooit.

Op naar Amsterdam naar het vierde perron, waar

hij met een zakdoek in de linkerhand zou gaan staan wachten.

Laat het nu nog een pittige meid zijn.

Cornelis stelde zich voor als Arend Schoorl en maakte de afspraak dat zij naar Schagen zou komen.

Terug in Schagen deed hij Arend verslag. „Mijn werk is af, dus red je maar”.

Ze is ook gekomen, maar toen ze Arend zag riep ze: „Maar jij bent een ander en jou wil ik in geen honderd jaar”.

Met volle zeilen vertrok ze. Niet naar Amsterdam maar naar de directeur van de gasfabriek te Nieuwe Niedorp die familie van haar was.

Deze werd zo kwaad dat hij politieagent Pool erop afstuurde en beiden kregen een stevige uitbrander.

Dat was het liefdesverhaal van Arend Schoorl.

Ze hadden bij Gert maar ien herberg op ut dorp. „De gekroonde Haan” van Dorus Slijkerman. Dorus en Breggie zouwe een dag met de pleziertrein mee naar Amsterdam en Maartje van Fok de Wit zou die dag oppasse.

Dorus had zait: drok zal het wel niet worre, maar as Jaap Schouten komt, die neemt altijd drie slokkies. Das zijn vaste prik en den doen je deer eerst drie druppels elixter in z'n glaassie. Het flessie staat in het bevet.

Zo gebeurde en toen 's avonds laat Dorus en Breggie thuis kwamen was alles goed gaan, volgens Maartje. Dur waren een paar kassieskerels weest en vrouw Bleeker om een beetje brandewijn voor de speen van kleine Sieme die wat dranserig was. En den Jaap Schouten om zun drie slokkies.

En ik heb er drie druppels uit dat flessie in daan.

Dorus verschoot zijn oigen een mikmak: Maar Maartje, dat is het verkeerde flessie. Dat is gien elixter, dat is vitriool.

Een hille nacht hewwe ze niet slaipen en ze waren er al weer vroeg uit.

Om elf uur zwaait de cafédeur open en stapt Jaap Schouten binnen of er niks beurd was.

Dorus kikkerde weer hillegaar op en vertelde het hele verhaal. Jaap: „Achterof ken je wel gelok hewwe want ik was vannacht wat winderug en vanochtend zaten er brandgate in me hemd”.

De Ceres en Daan Pool

HOOFDSTUK 15

Op Klompen door Schagen zou niet volledig zijn zonder de „Ceres” uit de vergetelheid te ontrukken. De Ceres was zo'n beetje het volkstoneel van Schagen. Vroeger werden de mensen meer gescheiden dan tegenwoordig.

Wie bijvoorbeeld in het Noordhollands Koffiehuis „thuishoorde” (?) zou niet gauw naar de Ceres gaan en omgekeerd.

Vooraf bij dansavonden en uitvoeringen was er een groep die zich naar het Koffiehuis of Igesz begaf, de z.g. „gegoeden” — en de anderen naar Ceres of Piet Baars. Dat heb ik altijd veroordeeld. Het kwartje van Jan met de pet is evenveel waard als van John met de hoed. De voorzaal van de Ceres — deze stond los van de danszaal — was ook het domein van boeren, handelslieden en reizigers. Drama's, blijspelen en pantomimes zijn daar opgevoerd om in toneeltermen te blijven.

„Vort”

Na de markt was het „bluffen” geblazen. Een kaartspel waar je ook met slechte kaarten resultaat kon behalen. Sommigen werden door dat bluffen ook wat suffer, wat zijn oorzaak had in het veelvuldig passeren van Bets met haar dienblad.

Koentje de Boer van Tolken, die altijd met paard en wagen naar Schagen kwam, werd 's avonds op de bok gezet. Bij het commando „Vort” zette het beest zich in beweging en wist zelf zijn weg door Schagen en omgeving te vinden. Op het erf aangekomen bleef hij stilstaan en beëindigde Koen's tukje.

Het waren allemaal „Basseroeten” daar in die

donderdagse Ceres. Steeds te vinden voor iets wat anderen niet direct zouden doen.

Natuurlijk was John de Ridder er ook bij, anders zou het stel niet compleet geweest zijn.

Een paar van die basseroeten waren eens in Amsterdam en het regende werkelijk pijpenstelen. Eén van de twee wist een oplossing. Men stapte „Kras” op de Dam binnen en bestelde twee koffie die met de nodige flair geserveerd werd door een ober.

Jan Burger, de olieking, met The Flying Dutchman, het paard dat hij won in de paasveeloterij (1952).

De Ceres, zoals die er stond rond 1930. De deur vermeldt nog de horecahouder. J. Schenk, die later het koffiehuis exploiteerde, zat in dit volkscafé op de Gracht. Later was in dit pand de Gruy-

ter en een zaak in elektrische artikelen gevestigd. Nog weer later betrok de huidige eigenaar, Nic. Snaas, het pand.

Deze werd vertrouwelijk toegesproken: „Zeg Jan, ik weet niet of je me herinnert maar ik heb hier verleden week mijn parapluie laten staan. Die kom ik even ophalen”. Jan herinnerde zich de mijnheer niet, maar erkende dat hij niet de enige was die zijn regenscherm vergat en of mijnheer maar even mee wilde gaan. Er bleken er tientallen vergeten te zijn en „mijnheer” ontdekte bij geluk zijn parapluie. Jan werd een gulden in handen geduwd en onder een parapluie verliet men Kras. Nou weet u wat basseroeten zijn.

Het gebeurde in de Ceres dat Jan Burger er op een donderdag een lot voor de Paasveelotrij kocht. Hoofdprijs een éénjarige draversveulen, The Flying Dutchman genaamd, en gefokt door Jaap Zeeman. Laat hij nu de eerste prijs winnen. Hij heeft er ook nog mee gekoerst. Eigenaar van de destijds beroemde „Gratie Hanover” raadde hem aan ermee te gaan fokken. Die raad heeft Jan niet in de wind geslagen en met succes . . .

Oorzaak: „de vrouw”

In de achterzaal van de Ceres werd de donderdagse botermarkt gehouden waar de boeren hun zelfgekarnde boter brachten in de platte blauwe vaatjes. Met de speciale houten kammetjes werden de „koppen” versierd.

Boze tongen wilden beweren dat de boerin haar haarkam gebruikte als de boterkam zoek was. De dansavonden in de achterzaal hadden vaak een wild-west-karakter. Maar Hannes Zijlstra, Jaap van der Oord en Kees Strooper stonden beslist hun mannetje en zorgden voor horizontaal vervoer door de steeg naar de Gracht. Enkele reis. De oorzaak was vaak „de vrouw”. Als een meisje uit het Waarland danste met een jongen uit een andere plaats, dan waren de rapen gaar. Als u begrijpt

wat ik bedoel. Het vreemde van de Ceres was dat als er een toneelvoorstelling plaats vond, er nooit een wanklank gehoord werd. Of het nu „in eigen kring” was of een avond van Daan Pool.

Daan Pool

Bij Daan Pool wil ik even stil blijven staan. Nu 81 jaren; voor Oudesluis „Ome Daan” en voor duizenden en duizenden nog altijd de grote artiest uit vervlogen dagen. Ook voor Jan Buisman.

Kort geleden heb ik Daan opgezocht en daarmee is een einde gekomen aan een „tachtigjarige oorlog”.

Dat woord oorlog moet u wel met een paar kilo zout nemen. Maar vroeger was alles Daan Pool wat de klok sloeg, dan kwam duo Wi-Jo en dan ik en Maartje ergens in de verte. Je bent in die beginjaren wat jaloers op zijn succes, en dan ontstaat er wat wrevel (bepaaldelijk een artiestengewoonte). Pas later, toen wij over de provinciale grenzen stapten, was dat over. Ik ben blij dat ik bij Daan op bezoek gegaan ben. Het was een hardstikke leuke middag, en als artiest heb ik hem trouwens altijd hoog gewaardeerd.

Bij de Ceres hoorde nu eenmaal Daan Pool. Tientallen keren heeft hij daar op de planken gestaan. Evenzo vele malen zat daar dan Loutje Komen op de eerste rij. Het vriendelijke „kleine Spoorkeessie” die in zijn vrije tijd Schagen schoon hield van de paardevijgen ten behoeve van zijn spoor-tuin.

Steevast waren mijn ouders en ik ook bij Daan present. Ik heb al eens geschreven dat Daan Pool een dikke vijftig jaar geleden mij ook ergens aan het toneel gebracht heeft. Maar nu over Daan zelf.

Decors

Verplaatst u zich naar de jaren twintig naar de manier van reizen en trekken. De tonelen waren niet optimaal. Ik vermoed dat de toestand van die dorpsonen hem de stimulans gaven er zelf iets aan te doen.

Zijn optreden was dan ook omgeven met decors waar de zaalhouders alleen maar van konden dromen. Geen enkele artiest bracht dit mee. Daarnaast was de artiest natuurlijk het belangrijkste.

Voor de tijd dat hij alleen optrad heb ik altijd iets groots gevonden. Zijn bekendheid in die tijd was spreekwoordelijk. Als bijv. het duo Hofman optrad stond op de raambiljetten: „Artiesten bekend van radio en grammofoonplaten”, maar als er ergens een simpel biljet hing met daarop Daan Pool, dan wist iedereen het en was de zaal uitverkocht.

Vroeger stelde men niet zulke hoge eisen, zullen sommigen zeggen. Vergeet het maar. Als tegenwoordig een duo optreedt, dan wordt een soort afweergeschut meegesleept van geluidsbanden en apparatuur. Of ze de hele zaal uitmoorden willen. Neem alleen maar de microfoon die toen net zo onbekend was als een pastoor in een sex-club.

In die tijd was het niet „roken verboden”. Integendeel, men ging er lekker voor zitten en stak een verse sigaar op. En om dan alleen, soms met een wildvreemde pianist, een avondvullend programma te brengen, dat verdient alle bewondering. Kostelijk waren de boerentypes die hij op de planken zette maar ook schitterde hij als cabaretier in het fluwelen jasje à la Jan Louis Pisuisse of als dame in „Zulke mannen zijn er niet”. Als dertienjarige jongen ben ik wel naar Benningbroek gereden of naar Midwoud (waar ik nog een verkering van overhield) om Daan te zien. Ik had nooit dur-

ven dromen dat ik later ook op al die tonelen zou staan waaraan West-Friesland zo rijk is. Daan breidde later zijn gezelschap uit. Eerst met Tommy Bouwman. Weer later met medewerkers als Mimi Buick, Pool, Nely Hofland, Henk Borst, Henk Westerman, Iep van Bruggen en anderen. Ook Tobi de Vries die later mijn partnerin werd en mijn allerbeste kracht en collega heeft nog korte tijd in zijn gezelschap gestaan.

Daarom, om al die dingen is mijn bezoek aan Daan Pool een onvergetelijke middag geworden. Het klikte.

Daan stopte in 1948, ik in 1968. U zult begrijpen dat er ouwe koeien uit de sloot gehaald zijn, die middag. Van het erbarmelijke toneel in Ceres tot Klaas Vlaar in Wadway.

Maar samen waren we het roerend eens over Kolhorn; bij Frans Groet aan de Streek. Pracht mensen waren dat. Als de uitvoering afgelopen was stond er een uitgebreide broodtafel klaar. Mevrouw Groet was een blozend type met een hagelwit schort voor. Ik zie het nog levend voor me.

De verkeerde emmer

Ik wil vandaag besluiten met een ware geschiedenis die op het toneel gebeurd is. Vroeger waren er geen toiletten op de boerentonen (we hebben het wel eens uit een raam moeten doen). Bij Groet stonden steevast twee emmers: één met een stukje Sunlight en een blauw geblokte handdoek en water; de ander was leeg voor eventuele nood voor de artiesten. In mijn programma trad Henk Borst als zingende zeeman op. Een gewaardeerde kracht waar alle meisjes gek op waren.

Dat hij ijdel was op zijn weelderige haren is begrijpelijk.

Het wonderlijke was dat Henk voor zijn optreden altijd wat nerveus was. Hij mompelde zijn tekst en sorteerde zijn haren.

Ik sta met Maartje (Tobi de Vries) en zie dat Henk zijn haren nat maakt in de „verkeerde” emmer. Ik verkortte mijn conferentie en kondigde Henk aan.

De kam vloog door zijn haren en Henk op . . . Wij

Daan Pool in zijn creatie: Jaap naar de Alkmaarse kermis (1922).

proestten het uit, hielden de emmer omhoog, en knepen de neus dicht tussen de coulissen.

De zingende zeeman heeft zich erdoor geslagen, de rug naar ons toegekeerd.

Daan Pool in „Het Stenen Hart” rond 1920.

Een middag zonder klompen als besluit

HOOFDSTUK 16

Jan Buisman vierde 66e verjaardag in Artiesten-Reünie-Club

De afrikaantjes zullen komende zomer wel een dubbeltje duurder worden bij Jan Buisman. Verleden week donderdag vierde hij zijn zesenzestigste verjaardag temidden van oud-collega's in de wekelijkse bijeenkomst van de Artiesten-Reünie-Club. En de knip ging open.

Elke donderdagmiddag verzamelen zich rond de klok van drieën een zeventig artiesten, oud en jong, sommigen nog volop in de running, anderen niet meer actief, in het Engelse zaaltje van de aloude Brakke Grond aan de Nes te Amsterdam voor de wekelijkse bijeenkomst.

Oude herinneringen worden opgehaald, er wordt gezongen, gedanst, gedronken en elke week is er wel iets of iemand dat gevierd kan worden.

Dat is de Artiesten-Reünie-Club: „om de leemte op te vullen die ontstaan is na het wegvallen van het applaus”, zoals voorzitter Joop Vreeling het stelt.

Jan Buisman is een zeer trouw bezoeker en stevast is elke donderdagmiddag het reisdoel Amsterdam. Jan Buisman verwierf als artiest landelijke bekendheid na de oorlog met programma's als „De Bonte Dinsdagavond Trein”, „Negen heit de Klok”; in Noordholland had hij tot 1968 grote faam met het cabaretgezelschap.

Klinkende namen droegen die als: „Dat is het top-punt”, „Dat moet je meemaken”, „Snap jij 't”,

„Hoe bestaat het”, om maar een klein aantal te noemen.

In Schagen heeft hij zijn sporen op activiteiten-gebied meer dan verdiend. De opzet van de eerste carnavalsfeesten rolden uit zijn koker, de serie Op Klompen door Schagen die elke veertien dagen in Onze Krant verschijnt eveneens.

Steeds weer iets bijzonders, steeds weer iets om handen, steeds weer iets bedenken, dat is Jan Buisman.

We gingen met hem mee naar de Brakke Grond voor een onvergetelijke middag.

Een middag zonder klompen

Amsterdam - „Is deze koffie van u?” Een leperd aan de overzijde van de tafel kijkt je aan terwijl hij met zijn vinger in de koffie van de voorzitter roert. Gillen geblazen. De mop wordt later op de middag herhaald met de borrel.

Dat was nog maar het begin van de wekelijkse soos, iets na drie uur en de mensen zijn nog nauwelijks binnen. De oude garde is op zijn best. Klinkende namen uit het rijke artiestenverleden, namen die bij jongeren al wat vervaagd zijn.

Zoals de parel van het gezelschap Stella Seemer met haar 83 jaar. Onlangs trad zij nog op voor de gouden „Bijenkorf” in Den Haag en was jarenlang tezamen met de onvergetelijke Kees Pruis. In haar glorie-tijd trad zij op in Londen, overal in Nederland.

Daar is Jeanne Roos, een uiterst vitale dame van 82 die de ene oma-rol na de andere doet. Be-speelt drie instrumenten; speelde als veertien-jari-ge ter gelegenheid van de geboorte van Juliana.

Daar is Louis Westenberg die met mensen als Willy Derby, Louis Bandy, Snip en Snap heeft gestaan en ook jarenlang aan de Weense IJsrevue's medewerkte. Jules Seron die voor de eerste maal Toon Hermans in zijn programma had. Dick Scholte en z'n Miep van het Jordaancabaret, Hetty de Leur

(Silvia de Leur komt later ook binnen), Ernst Knaak met zijn charmante vrouw Flory (dochter van Stella Seemer). Ernst is een zoon van de grote Kalman Knaak, een operette-komiek uit vervlogen dagen.

Jan Buisman 66 jaar. Op de wekelijkse bijeenkomst van oud-artiesten worden hem klompen aangeboden door de voorzitter van de A.R.C.

HIEP - Zeer zeker voor het oog van Onze Krant is Wim Poncia aanwezig, in zijn glansrol van Hiep in tal van jeugdseries de favoriet van velen. Het is „Wimpie” voor en na want met zijn 62 jaar is hij een van de jongeren. Is pas ook sinds januari van dit jaar lid. Wim Poncia heeft net Hollands

Glorie afgerond, is actief in hoorspelen voor de KRO. Vijftig jaar is hij aan het toneel. Op twaalfjarige leeftijd voor het eerst op de bühne. Herinneringen worden opgehaald hoe dat toeling in de Scala, nu theater Rex. „En dan zongen we van: „Juffrouw Flik, Juffrouw Flik, heeft op iedereen

Stella Seemer, het kostbaarste bezit van de artiestenclub, geheel rechts. In het midden mevrouw Buisman. Stella Seemer werkte jarenlang met

Kees Pruis.

de pik. En daarom kan ze de zenuwen krijjjjgen". Brullend vallen Jeanne en Wim elkaar in de armen. Vaste prik is het voor meneer nu, dat wekelijkse bezoek aan de soos.

Contact, gezellig. Tenor van staatsopera in Berlijn De Beer is binnengekomen. De man met de gouden keel houdt vanmiddag zijn mond. 65 jaar, al zou niemand hem die leeftijd geven. Natuurlijk is daar ook Françoise Hoomers, eens lid van het uit elkaar gevallen orkest Hoomers. In '73 nog in de States opgetreden, zingt als een engel en speelt verdienstelijk piano.

En zo heeft ieder hier zijn verhaal, zijn geschiedenis. Ook Truce Speyk behoort tot de stal der „Arc” en treedt nog veel op voor diverse radio-programma's, voor vele ouderen een begrip.

Klompen

Maar vanmiddag is Jan Buisman het middelpunt. Voorzitter Vreeling maant tot stilte. De verdiensten van Jan Buisman voor de club worden opgenoemd, het groots onthaal van de artiesten verleden jaar in Schagen in de Roode Leeuw waar de eerste AOW-centen er doorgejaagd werden. Ook Jan's avonturen op zijn Klompen door Schagen is het gezelschap niet ontgaan. „Maar één middag per week trekt Jan zijn klompen uit en komt naar Amsterdam. Een middag zonder klompen. Dat vinden wij op deze middag wel een gebrek. Daarom hebben we een paar gekocht en deze versiert met het embleem van de Artiesten-Reünie-Club". Applaus, het glas wordt geheven, de fotograaf doet zijn werk. Willy Deen (ook een ras-artiest, die door de jaren zijn sporen heeft verdiend) vraagt en krijgt het woord: „Jan Buisman is een vriend van ons allen". Applaus, het glas wordt geheven. De middag gaat voort, het feest verder. Er wordt gezongen, gedanst. Het aloude „Some of these Days”

knalt de zaal in uit de mond van de grote Henny van Gelderen. In het verleden heeft ze immer zonder microfoon gewerkt, dus waarom zou ze het nu gebruiken.

Wanneer de klok van half zeven nadert is een deel al opgestapt. Onder de laatste noten van pianiste Françoise verlaat ook Onze Krant met Jan Buisman en klompen richting station. De dames en heren van de A.R.C. worden werkelijk bedankt. Op weg naar Schagen. De klompen worden weer aangetrokken.

Truce Speyk, nog altijd actief.

Besluit

Die wekelijkse middagen bij de „Arc” zou ik niet willen missen. Je zit tussen vitale mensen uit het artiestenvak, mensen die in het verleden een begrip waren in ons land. Ook zijn er minder bekenden,

Lia Belmer, de zon in ons gezelschap.

maar die ook tal van mensen een genoegelijke avond hebben bezorgd, of het nu toneel, cabaret of circus was.

In onze club is Stella Seemer wel ons kostbaarste bezit, niet alleen dat zij een voortreffelijke cabaretière was, maar een beschaafde vrouw met een

Tobi de Vries, jarenlang „Maartje” en de beste collega waar ik jarenlang mee heb gewerkt.

gouden hart en gezegend met een geestelijke conditie en gezondheid.

Van de nu nog meest bekende en nog vaak optredende artiesten is Truce Speyk ook een persoonlijkheid. Ik zou door kunnen gaan met namen als Willy Deen, Wim Poncia, George Neef en zijn charmante vrouw Janette Roos, Cor Ruitermanz en nog tientallen van onze club die mij even dierbaar zijn als de welgenoemde; vergeef me.

Velen van de nieuwe en jonge Schagenaars zullen niet weten dat ik zelf 40 jaar op het toneel heb doorgebracht. Ik was helemaal niet zo'n grote, maar ik heb die tijd als de mooiste van mijn leven gevonden.

Wij hadden een eigen gezelschap waarmee wij provincie en land doortrokken met mensen die ja-

renlang bij ons werkten zoals Henk Santos, Ben de Vries, Nol van Dijk, John Crawford, Henk Borst en vele, vele anderen.

Twee dames wil ik nog even noemen, die steeds tot m'n vaste kern behoorden. Dat zijn Tobi de Vries als mijn partnerin „Maartje”. De jaren dat Tobi aan m'n gezelschap werkte zijn beslist de meest succesvolle geweest. En Lia Driessen-Belmer uit Zaandam, de zoon in mijn gezelschap evenals haar man de zanger Dolf Driessen. Twee mensen die je met een lantaarn moet zoeken. Zonder hun had ik dit nooit bereikt.

Ik vond het prettig om Op Klompen door Schagen voor u te mogen schrijven waarin de sfeer van mijn geboorteplaats nog behouden kan blijven.

1977. Schagen.

J. Buisman

Ruim 60 oud-artiesten kwamen naar Schagen voor het feest in „De Roode Leeuw”. Hier de aankomst bij het tuincentrum.

Jan Buisman, 65 jaar, op het feest in „De Roode Leeuw” rijkt Lia Driessen-Belmer, die jarenlang

in z'n gezelschap werkte, een fraaie wijnschenker uit namens de familie Driessen.

Jeroen Korbee met z'n ouders op het feest.

